

DEVLETLER HUKUKUNDA MİLLİYETLER PRENSİBİ.

(Devam)

Yazan: *Seha L. MERAY*
Devletler Hukuku Doçenti

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELELERİN TARİHİNE BİR KUŞ - BAKIŞI

"To be or not to be. That is the question."

SHAKESPEARE, Hamlet

Birinci bölümde kısaca temas ettiğimiz bu faaliyetlerin yanında, hattâ onlardan daha önce başlayan, birçok millî mücadele hareketleri de meydana gelmiş ve milletler, o zamana kadar körükörüne asırlarca kabul ettikleri yabancı baskıyı kırarak, mukadderatlarına politika sahasında da hâkim olmak istemişlerdir. Bu hareketlerde, Millî Egemenlik Prensibinin Milliyetler Prensibi ile birlikte olduğu görülebilir (1).

Biz, bütün bu millî mücadeleleri anlatmanın, Renaissance'tan sonraki asırların tarihini nakletmek olacağını düşünüyoruz. Çünkü, bütün bu devir milletlerin tedricî bir kurtuluşu ile vasıflanır (2). Bu denemede, sadece, bir siyasi kuvvetin menşelerini ve oluşunu incelediğimiz için, Fransız İhtilâlinden sonraki belli başlı millî mücadele hâdiselerine, dokunmakla iktifa edeceğiz. Çünkü son zamanlarda milletlerarası hayatta mühim rol oynayan ve bugün de oynamakta devam eden muvazene, müdahale ve milliyet gibi birtakım esaslar vardır ki tarihî araştırma yapılmadan onların mahiyetleri lâyikiyle anlaşamaz. (2/1).

KESİM I.

NAPOLEON - SİSTEMİNE KARŞI MÜCADELELER.

Millî mücadelelerin en ateşli olduğu devir ve Milliyetler Prensibi'nin

(1) REDSLOB, *Dict. Dipl.*, s. 197.

(2) *Ibid.*, s. 197

(2/1) Z. M. ALSAN, *age*, s. 43.

Daha 1808 den itibaren, İspanyol milleti kurtuluş mücadelesine atılarak, "Dünya - Hâkimi"ne karşı ilk darbeyi vurdu. Yabancıya karşı duyulan kinde ve bağımsızlık arzusunda inat eden İspanyollar (12). Napoleon ordularını uzun bir harbde yıprattılar. "İspanya bir Korsikalı'nın anlaması icap eden bir vatanseverlik ateşi ile tutuşuyordu" fakt *Korsikalı* anlamadı. İspanya'da millî hareketin başarı kazandığı "haberi Almanya ve Avusturya'da büyük bir velveleye sebep oldu" (13).

2 — Avusturya'da

Müstebit Avusturya hükümeti bile, Napoleon'a - karşı mücadelelerinde, *milletlerine* hitap etmek ihtiyacını duydu. Devlet, muhtelif milletlerden müteşekkil bulunduğundan ve kendi tebaasından emin olmadığı için uzun zaman dayanamazdı. 1809 da, uzun bir sükûttan sonra, hükümet, meselâ, Çek milletine hitap ederek, "Çekliğin yeniden - doğuşu için" Napoleon'a karşı harbe çağırdı (14). Avusturya hükümeti Çek millî şuurunu o derece alevlendirdi ki, Napoleon'a karşı - harb Bohemya'da hürriyet uğruna yapılan millî bir cidal mahiyetini aldı (15). Avusturya ileride bunun acısını çekecektir.

3 — Almanya'da

Fakat en geniş şekilde millî ayaklanma, İena mağlûbiyetinden sonra Almanya'da görülür (16). Napoleon Fransızlarla bütün İmparatorluk tebaasını bir tek millet haline getirmek istiyordu (17). Bu fikir, daha Ren havzasında tepki ile karşılaşmıştı. Bundan başka Napoleon'un Almanya'da tatbik ettiği idarî ve malî sistem, uzun zamandan beri uyuşuk duran millî hisleri canlan-

(12) BAÏNVILLE, age, s. 344; - G. RARİSET, "*Napoléon et Espagne*", chp. II, *L'Espagne contre Napoléon, La Vie des Peuples* dergisi, 25 Mayıs 1921, c. IV, ss. 94 - 98; - REDSLOB, *Dict. Dipl.*, s. 198.

(13) WELLS, age, c. IV, s. 126.

(14) M. GUETZEVİTCH, age, ss. 398 - 399.

(15) NOVAK, "*Napoléon et la Bohême*", ag. *La Vie des Peuples* dergisi, s. 188; - Napoleon Coulaincourt vasıtasıyla Çar'a, Avusturya'nın "Fransız İhtilâlini yapan adamlarla aynı vasıtaları kullandığını" bildiriyordu. M. GUETZEVİTCH, age, s. 304.

(16) B. RUSSEL, "*Histoire des Idées au XIX e - Siècle*", Paris, 1938, chp. XXVIII, *Le Principe des Nationalités*, s. 304; - DESPAGNET, age, s. 134. - Z. M. ALSAN, age, s. 64

(17) Ph. SAGNAC, "*Napoléon et le Rhin*", *La Vie des Peuples* dergisi, ag. sayı, s. 112; - Napoleon bir Almanla şöyle konuşmuştu: "Karınız nerede doğdu?—İmparatorlukta, Haşmetlim!—Hangi İmparatorlukta?—*Coblentz*'de.—Niye onun Fransız olduğunu söylemiyorsunuz?" L. MADELİN, age, s. 414. - Napoleon, Sainte Hélène'de, Las Cases'e "Avrupa'da dağılık yaşayan, otuz milyondan fazla Fransız, onbeş milyon İspanyolu, onbeş milyon İtalyanı, otuz milyon Almanı bir tek millet haline getirmek isterdim" demişti. NAPOLÉON, age, s. 312.

dırdı ve müstevliye karşı yeni bir mücadele kuvveti meydana geldi. Bir zamanlar Fransızların heyecanlı hayranları olanlar, şimdi Napoleon'un ve İmparatorluk rejiminin en büyük düşmanları oldular (18).

Bununla beraber, Almanya'daki bu ayaklanma, Fransız İhtilâli'nin olduğu gibi cihangümul bir vasıf taşımaz. 1813 ün Almanları, son onbeş yılınkiler gibi, sadece kendilerini düşünmekte idiler. *Fichte* (19) ve *Schreiewercker* gibi filozoflar ve ilâhiyatçılar, *Arnd* ve *Körner* gibi şairler (20), bütün milletler için muteber, geniş insanî düşüncelere yükselemediler. Onlar sadece kendileri için mücadele ediyorlar, memleketlerinin ırkını ve dilini göklere çıkarıyorlardı (21). Tarih içinde ilâhî bir rol atfettikleri Almanya'ya, güneş altında en imtiyazlı mevki istediler. Artık bu gidişin varışı Milliyetler Prensipli'ni aşarak Millî Emperyalizm olacaktır (22).

“İngiltere'nin, İspanya'nın, Avusturya'nın, Almanya'nın, ve en sonunda Fransa'nın milletlerini ayaklandıran Napoleon” (23), bütün bu mücadelelerin birleşmesiyle, nihayet 1813 - 14 koalisyonu karşısında dayanamadı ve *Lamartine*'in dediği gibi “millî toplulukları ayaklandıran Napoleon'u millî topluluklar yuttu” (24).

(18) Beethoven'in sırdaşı olan Schindler şöyle der: “Beethoven Cumhuriyet prensiplerini severdi. Milletten bağımsızlığına ve sınırsız hürriyetine taraftardı. Herkesin hükümet idaresine iştirakini, Fransa'nın her tarafta takdir ve taklit edilmesini isterdi. Bonapart'ın bunu başarabileceği ve bu suretle insanlığın saadet temellerini atabileceği ümidinde idi”. A. M. ATAMAN, “*Musiki Tarihi*”, Ankara, 1947, s. 230; - “Bilindiği gibi Beethoven Üçüncü Senfoni'sini - Kahramanlık Senfonisi (Eroica) - Bonapart için yazmıştır; eserin birinci el yazması halâ BONAPART titrini taşımaktadır. Bu esnada Beethoven, Napoleon'un taç giydiğini öğreniyor. Hiddetinden köpürüyor: “O da herkes gibi bir adammış!” diye bağırıyor; kızgın anında eserin başındaki ithafı yırtıyor ve yerine öç almak için şu dokunaklı titri yazıyor: “Kahramanlık Senfonisi... Bir büyük adamın hatırasını taziz etmek için”...Çok geçmeden Beethoven Fransız fatihlerinden nefret edecektir”. R. ROLLAND, “*Beethoven.-Bir Dâhinin hayatı*”, terc. F. YÜCEL, Ankara, 1944, ss. 34,36; - Beethoven “Eğer askerliği de musiki gibi bilseydim, onu yenerdim” diyordu. Napoleon'un Almanya'ya kaybettirdiği muharebeleri Beethoven Senfonileri ile kazandırmıştır. José BRUYR, “*La Belle Histoire de la Musique*”, Paris, 1946, s. 261.

(19) FICHTE, “*Discours à la Nation Allemande*”, Fransız'ca terc. S. MOLITOR, Paris, 1923; - Bk. ayrıca, MOSCA, age, s. 303; - WEBER, age, s. 308.

(20) P. HENRY, age, ss. 79 - 80.

(21) G. WEILL, “*İrk ve Millet*”, *Fikir Hareketleri* dergisi, 21 Eylül 1940, sayı 360, ss. 360 - 361.

(22) REDSLOB, *Dict. Dipl.*, s. 198.

(23) LANGE, age, s. 357.

(24) JOHANNET, age, s. 139; - M. GUETZEVICH, age, s. 443.

KESİM II.

MUKADDES İTTİFAK (25)

“Cihanşümül zalim” düştükten sonra, her taraftan Napoleon’a karşı silâh altına çağrılan milletler artık teşkilâtlanmak ve bağımsızlık arzularının tatmin edildiğini görmek istiyorlardı (26). Fakat, “davet edildikleri Hak-için-Harb’in altında, Avrupa milletleri, hükümetlerin tamalarını gizleyen geniş ölçüde bir dolandırıcılık olduğunu” (27) ancak Viyana Kongresi toplanınca anladılar. Napoleon’un alt-üst ettiği Avrupa’ya yeni çehresini vermek için toplanan Kongre’ye, *Talleyrand*’ın ilham ettiği ve *Metternich*’in çok beğendiği *Meşruiyet Prensibi* rehberlik etti (28). Hudutların çizilmesinde millî arzular göz önünde tutulmadı ve milletler, âdeta riyazî bir bölüşme ile (29), kuvvetler muvazenesine göre taksim edilerek, “milletlerin kardeşliği” yerine “kıralların kardeşliği” tahakkuk ettirilmek istendi (30).

Bu yeni sistemi idame ettirmek ve herhangi bir “*maceraci*” ihtilâlin şikâri yapmamak için, her ihtilâle, daha kıvılcım halinde iken, müdahale etmek esasına dayanan *Mukaddes - İttifak* kuruldu (31). Mukaddes - İttifak, devletlerarası bir teşkilât olması bakımından hukukî sahada, sırf şeklî mânada, bir ileri hareket sayılsa bile, tarihî gelişme bakımından, millî hareketleri bağlamağı ve ezmeğı gaye edindiğı için, mürteci ve gerileticidir. Şu nokta üzerinde bilhassa durmak lâzımdır ki, Mukaddes — İttifak, Fransız İhtilâli’nin getirdiğı prensiplerin bir inkârı olarak kalmamış, aynı zamanda Hürriyet’i ezişin ve insanlarla milletlerin haklarını reddedişin bir âleti olmuştur (32).

(25) Viyana Kongresi hakkında çok ilgi çekici bir kitap: M.-H. WEIL, “*Les Dessous du Congrès de Vienne*”, 2 cilt, Paris, 1918.

(26) DEBIDOUR, “*Histoire Diplomatique de l’Europe*”, Paris, 1929, c. I, s. 2

(27) P. HENRY, age, s. 192; - Z. M. ALSAN, age, s. 57

(28) M. E. BOZKURT, age, s. 192; - RUSSEL, age, ss. 25; 27; - G. WEILL, age., c. XV, s. 14; - Aksi halde, eğer millî Egemenlik ve Milliyetler Prensibi tanınsa idi, “İmparator François’un arazisinin bir kısmı Birleşmiş Almanya’ya bağlanacak, Galiçya, yeniden canlandırılmış Polonya’nın bir parçası olacak, Bohemya ve Transilvanya bağımsızlık kazanacaklardı”. RUSSEL, age, s. 25

(29) WEILL; age, s. 14; - WELLS, “Dünya sanki bir peynir parçası kadar yumuşak bir şeymiş gibi” taksim ettiklerini söylüyor. Age, c. IV, s. 16. - Zaten, *Metternich*’in yakın arkadaşı *Gentz*’in, 12 şubat 1815 memorandumunda ifade ettiği gibi, “sosyal nizamın yeniden inşası”, “Avrupa siyaseti sisteminin canlandırması”, “Kuvvetin âdil bir taksimine dayanan devamlı barış” gibi büyük lâflar, herkesi teskin etmek ve bu muhteşem toplantıya bir büyüklük ve vekar havası vermek için söylenmiştir; fakat Kongre’nin hakikî gayesi yeniler arasında, yenilenlerin terekesini paylaşmaktır. RUSSEL, age, s. 23.

(30) JOHANNET, age, s. 142; - VAN LOON, “*The Story..*” s. 367 deki desen.

(31) RUSSEL, age, ss. 37-46; - Ş. ESMER, “*Siyasî Tarih*”, İstanbul, 1944, s. s. 86-92

(32) M. GUETZEVİTCH, age, s. 449. - Z. M. ALSAN, “*Devletler Hukukunda yeni gelişmeler*”, Ankara, 1948, s. 86.

KESİM III

MUKADDES İTTİFAK SİSTEMİNE TEPKİ

Kuvvet bulmakta olan millî cereyanların bu İttifak'a karşı tepkisi beklenmeli idi. Artık her tarafta kaynaşma ve endişe hâkimdi. Bunun meydana gelişinde, başlıca üç içtimaî hâdise âmildi: Liberalizm, milliyet duyguları, büyük sanayi. İlk ikisi bazen birlikte, bazen ayrı hareket ederler. Eski bir tarihî mazisi olan, kolektif bir şahsiyetin teşekkül ettiği, coğrafî hudutların sarîh olarak çizildiği memleketlerde liberalizm, otokrasiye ve aristokrasiye karşı tek başına mücadeleye atılmıştı. Bunun yanında, yabancı hâkimiyeti altında bulunan diğer bazı memleketlerde ise, liberalizm, milliyet duygusu ile elbirliği yapmış, hattâ bir olmuştur (33). Neticede, Milliyetler Prensihini doğuracak fikirler, Viyana Kongresi ile ortadan kaldırılamamış (34), bilâkis Prensipten gitikçe teşekkül ederek ve kuvvet bırakarak, Meşrutiyet Prensibi'nin iflâsına sebep olmuştur (35).

1 — Güney Amerika'daki İspanyol sömürgelerinin bağımsızlığı.

İhtilâlleri bastırarak için kurulmuş olan Mukaddes - İttifak, *Leibach Kongresi* ile Napoli ve Sardanya'ya, *Verona Kongresi*yle İspanya'ya müdahale ettikten sonra, İspanya ve Portekiz'in güney Amerika'daki sömürgelerinin ana-vatanlarına karşı ayaklanarak bağımsızlıklarını kazanmalarına (36) da muhalifti. Birçok defalar bir müdahale teşebüsüne girişilmesi düşünülmüştü (37). İşte bu müdahale ihtimallerini karşılamak için A. B. D. başkanı, *Monroe* (aralık 1823 te) meşhur doktrinini ilân ederek, Amerika işlerine Avrupalıların karışmamasını ve artık Amerika'da sömürge yapılabilecek toprak olmadığını bildirdi (38). Sömürgeler mücadelelerinin sonunda ana-vatandan ayrıldılar; İttifak müdahale edemedi (39).

(33) WEILL, age, Introduction, s. 1.

(34) DESPAGNET, age, s. 134; - COMPTE - RENDU de la III-Conférence des Nationalités Réunies à Lausanne, 27-29 juin 1916, s. 15.

(35) NIPPOLD, age, s. 37; - FAUCHILLE, "Traité de Droit International Public", Paris, 1922, c. I, s. 12.

(36) DEBIDOUR, "L'Amérique Latine, de 1815 à 1848", RAMBAUD ve LAVISSE idaresinde, "Histoire Générale", Paris, 1905, c. X, ss. 828 vd.; - DRIAULT ve MONOD, age, ss. 26 vd..

(37) LANGE, age, s. 361.

(38) S. P. - SUAREZ, "L'Extension de la Doctrine de Monroe en Amérique du Sud", R. C. A. D. I., 1924, c. IV, bilhassa ss. 328 vd.; - LE FUR, age, ss. 290 - 295; - SCALLE, age, c. I, s. 235; - Ibid. "Droit International Public", Paris, 1944, s. 39; - FAUCHILLE, age, ss. 591 vd.; - MOIREAU, "Les États-Unis, de 1817 à 1848", RAMBAUD ve LAVISSE idaresinde, age, c. X, ss. 802 - 803.

(39) WEST, age, s. 401.

2 — Yunanistan'ın bağımsızlık kazanması.

Yunanlıların Osmanlı imparatorluğuna karşı ayaklanması ise bütün Avrupa'da heyecan yarattı. Bunun birçok sebepleri vardır: Modern Avrupa kültüründe büyük yeri olan Eski Yunanistan'ın hâtarası (40); müslüman bir İmparatorluğa karşı hıristiyanların dayanışması; nihayet, yabancı bir hâkimiyetten kurtulmak için mücadeleye eden bir millete yardım (41). Bu mânevi sebeplerin yanında siyasî ve ikistidî sebeplerin ehemmiyeti ise daha da büyüktür (42). İhtilâlin patlak vermesinin mühim sebeplerden biri de devrin parolası olan sınaî ve ticarî serbestlikle meşbu ve kuvvetlenmiş olan yunanlı Liberal sınıfların siyasî haklar da istemeleri ve bunları Bab-ı Âli'nin vermemesidir. Yunanistan'ın stratejik mevkii ve Avrupa muvazenesindeki yeri, yunanlılara "âsi tebaa" diyen Metternich'e rağmen (43) bu milletin bağımsızlığını sağlamıştır.

Yunan ayaklanmasının başarı kazanması ile, Avrupa Camiasına yeni bir devlet katılmış oluyordu, - Edirne Andlaşması, 14 Eylûl 1829, (44).

3 — Belçika'nın bağımsızlığı.

Avrupa'yı "düzenliyen" Viyana Kongresinde, ne Belçikalıları ne de hollandalıların fikri alınarak (45) suni bir şekilde kurulmuş olan Belçika-Hollanda birliğine karşı, çok geçmeden, idarî, siyasî, askerî ve hukukî bakımlardan bütün menfaatlerini kaybetmiş bir Hollanda eyaleti haline geldiğini anlayan (46), Belçikalılar, ayaklanarak bağımsız ve ayrı bir Devlet teşkil etmek istediler. Hollandalıların ve dolayısı ile Viyana Kongresi'nin bir eserine karşı giriştikleri bu mücadelede - bu sırada Fransa'da 1830 liberal ihtilâli patlak vermişti - galip geldiler ve 27 Eylûlde, ayrı ve bağımsız bir Devlet oldular (47).

4 — Diğer hareketler.

XVIII. yüzyılın sonunda, birbirini takip eden üç taksimle, siyasî haritadan silinmiş olan Polonya Devletini, yeniden kurmak için, Polonyalılar müte-

(40) *Ibid.*, s. 403.

(41) İBSEN, Peer Gynt'te, bağımsız bir Yunanistan'ın Avrupalılara sağlayacağı menfaatları alaycı bir eda ile anlatır; Bk. "Peer Gynt", terc. S. BEDRİ, IV. perde, ss. 70 - 72.

(42) REDSLOB, Dict. Dipl., s. 198.

(43) JOHANNET, age, s. 145.

(44) WEILL, age, ss. 85 vd.; - Ş. ESMER, age, ss. 107 vd.; - P. HENRY, age, ss. 118 - 119. - Z. M. ALSAN, age, s. 58.

(45) M. PETİT idareğinde yayımlanan "Histoire Générale des Peuples", Paris, 1926, c. III, s. 141.

(46) P. HENRY, age, s. 120.

(47) A. WADDINGTON, "L'Insurrection Belge", LAVISSE ve RAMBAUD, age, c. X, ss. 126 - 127.

madiyen mücadele ettiler (47/1). Viyana Kongresi Polonyalıları bir "koyun sürüsü gibi" (47/2) bölmüştü. Polonyalılar da 1830 İhtilâllerine katıldılar. Fakat kimseden yardım göremedikleri için, üstün Rus Çarlığı kuvvetleri, kanlı bir şekilde bu ayaklanmayı bastırdı (47/3).

Aynı şekilde, Viyana Kongresi'nin yarattığı Alman Devletlerinde (47/4) ve İtalya'da da (47/5) millî ve liberal ihtilâller olduysa da, bu hareketler, diğerleri gibi başarıya varamadan söndürüldü.

1830 İhtilâlleri sonunda, Çar Nikola'nın Polonya'yı ezmesi, Metternich'in ve İtalya'da da (47/5) millî ve liberal ihtilâller olduysa da, bu hareketlerin yeniden baş kaldırmaması isteniyordu. Prusya, Rusya ve Avusturya (*Teplitz*, ağustos 1833 ve *München Graetz* eylül 1833, konferansları ile), *statu quo*'yu — bağımsızlığı tanınan Belçika hariç —, bir kere daha teyid ettiler; hattâ bu kadarla da kalmıyarak, her hükümdara, bu şekilde dahilî veya haricî bir tehlikeyle karşılaşınca, Rusya'yı Prusya'yı ve Avusturya'yı yardıma çağırma, bu Devletlere de bu talebi ret veya kabul etme hakkını tanıdılar (47/6). Bu hareket Milliyetler Prensibi'nin oluşu aleyhine Mukaddes — İttifak'ın canlandırılması idi.

KESİM IV.

1848

"İHTİLÂLLER SENESİ" (48)

Bu ihtilâller iki noktadan konumuzu ilgilendirir: 1 — Bu hâdiseler daha önceden hazırlanan millî ideolojilerin gayesi yani tatbikatı oldular; 2 — Bu hâdiselerin doğurduğu meseleleri çözmek gayreti ile, 1918 deki Avrupa hazırlandı (49).

48 ihtilâlleri âni bir şekilde başlamakla beraber, uzun zamandan beri beklenmekte idi; her mem'ekte ihtilâl, milletlerin ihtiyaçlarına ve ıstıraplarına uygun bir veçhe aldı: Fransa'da siyasî ve içtimaî, Almanya'da

(47/1) Napoleon kendi politikası bakımından, müstakil bir Polonya istiyordu (1806 da Posen'li sayımlarla konuşması). Bu arzusunun hakikî sebebi, Polonya'yı, "Çarların durmaz ihtirasına karşı kuvvetli ve kudretli tabii bir engel" olarak kullanmaktı. Bk. NAPOLEON, "Vues Politiques", age, ss. 319, 320, bilhassa 321 ve 338.

(47/2) AULNEAU, age, ss. 539 - 540.

(47/3) WEILL, age, c. XV, ss. 127 - 132; - Ş. ESMER, age, s. 127.

(47/4) WEILL, age, ss. 132 - 134.

(47/5) Ş. ESMER, age, ss. 128 - 129.

(47/6) WEILL, age, ss. 139 - 140.

(48) WEST, age, s. 448.

(49) P. HENRY, age, s. 126.

temsili bir hükümete ve birliğe müteveccih, Macaristan'da vatanperverane, İtalya'da liberal ve millî (50).

Bütün bu hareketlerin merkezi Avusturya'dır (51).

Bürokratik Avusturya hükümeti, bu sistemiyle, iç işlerini düzeltmeyince, federasyon meselesi, 1848 ihtilâllerine ve az sonra da, İmparatorluğun parçalanmasına sebep olacaktır. Milletlerinin birbirlerine karşı duydukları nefret muvazenesine dayanan *statu quo*'yu muhafaza etmek için Viyana hükümetinin, Almanya'yı, İtalya'yı, Macaristan'ı nezareti altında tutması lâzımdı. İhtilâle bazen *yedi başlı ejderha*, bazen *yangın*, *tufan*, sonraları *kolera* diyen Metternich, halk egemenliğinden, kuvvetlerin ayrılığından, meşrutî rejimlerden ve burjuva âleminden nefret ediyordu. Milletleri "*sinirli kadınlara*" veya "*gayri mes'ul çocuklara*" benzetiyordu (52). İşte Metternich bütün bunların ittifakını karşısında bulacak ve devrin içtimaî ve siyasî zaruretlerini anlamamak inadı yüzündendir ki, ileride İmparatorluk yıkılacaktır (53).

1 — İtalya'da

Restorasyon İtalya'yı yeniden sekiz Devlete ayırmış, eski müstebitleri tahta çıkarmış, her türlü liberal fikri boğmuştu. Bununla beraber prensler, yalnız muhafazakârlar tarafından değil, fakat kendilerini, Fransa'nın ihtiraslarına karşı millî emellerin koruyucusu gibi telâkki eden halk tarafından da iyi karşılanmışlardı. Fakat yirmi senede yapılmış ileri hareketleri prensler ilga edince, her tarafta gizli veya (Napoli'de, Cenova'da Milano'da olduğu gibi) açık bir hoşnutsuzluk yükselmışti (54). Lombardiya ve Venedik'te, Avusturyalı askerler ve memurlar, harbden sonra işgal edilen bir memlekette imişler gibi hareket ediyorlardı.

(50) MATTER, age, c. II, ss. 1 - ; - WEST, age, s. 449; - SEIGNOBOS, age c. II, s. 456.

(51) WEST, age, s. 45; - Avusturya İmparatorunun, 1866 ya kadar, resmî unvanı şöyle idi: "Macaristan Apöstolik Kralı, Bohemya Kralı, Hırvatistan Kralı, Slavonya Kralı, Avusturya Arşidükü, Transilvanya Büyük - Dükü, İstirya, Karintiya, Karniola Dükü, Habsburg ve Avusturya Prens Kontu". *İbid.*, s. 500; - Bu unvanlar François-Joseph'in resmini taşıyan bir parada da vardır. J. PİCHON, "*L'Autriche-Hongrie*", Paris, 1917, s.185.

(52) Bir başka emperyalist, Disraeli ise, Prensip için "Barkaç Üniversite talebesi ile birkaç müteassıp profesörün icadı" diyordu. JOHANNET, age, ss. 166-167.

(53) DROZ, age, ss. 63, 64, 66, 77; - Metternich: "Ben bazan Avrupa'yı avuçlarımda içinde tuttum, fakat Avusturya'yı hiçbir zaman!" itirafında bulunacaktır. *İbid.*, s. 74..

(54) Ch. AİMONT, "Histoire Contemporaine", J. GİRAUD'un idaresi altında, Paris, 1931, ss. 36-37; - "Halk duvarlara V. V. E. R. D. İ. yazıyordu: Viva VERDİ!". Fakat bu, bestekâra saygıdan, ziyade, şu şekilde okunmak içindi; "Viva Vittorio Emanuele Re D'Italia". M. EMMANUEL ve bir heyet tarafından, "*Initiation à la Musique*", Paris, 1935, s. 44.

Metternich, "millî emelleri tatmin edeceğine" dair verdiği sözü tutmamıştı. İtalyanlar sistemli bir şekilde bütün memuriyetlerden uzaklaştırılmış, müthiş bir siyasî polis tesis edilmiş, jurnalcılık medenî bir vazife haline sokulmuştu (55). 1815 ten sonra büyük bir kısmı Avusturya'nın hâkimiyeti altına giren memleket, iki kere (1820, 1831) isyan etmişti. 1831 başarısızlığından sonra *Risergimento* "Yeniden doğuş" mücadeleleri başladı ki, 1848 ihtilâlleri ve nihayet İtalyan birliği bu hareketler sayesinde gerçekleşecek.

Avusturalya ile harb, daha 1846 da, Piemento ile Viyana arasında çıkan *tuz hâdisesi* yüzünden patlak verecekti (56). Aslında, İtalyan liberalleri ile Avusturya arasında harb, Metternich sistemi kurulduğu andan itibaren başlamıştır denilebilir. *Cavour*, bütün liberal ve millî hareketi hulâsa ederek, harbten başka her türlü siyasetin "memleketi alçaklığa garkedeceğini" yazıyordu (57). Nihayet Avusturya'ya karşı bir *tütün boykotundan* sonra, harb başladı. *Cavour*, şöyle diyordu: "Avusturya'ya karşı bir ölüm - kalım harbine giriştik; Avusturyalıları kovacağımızı ve monarşik cumhuriyetçi bir büyük Devlet kuracağımızı ümit ederim" (58). Fakat, muhtelif gayelerle çalışan ihtilâlciler - *Gioberti, Mazzini, Cavour* - birlikte hareket edemedikleri için bu kurtuluş mücadeleleri Avusturya tarafından bastırıldı (59).

Bu hareketlerden iki netice çıktı: Evvelâ, milliyet fikri, bozgunlardan alınan derslerle takviye edilmiş oldu; sonra, 1848 de, hemen hemen tek başına, 1849 da ise tamamıyla yalnız kalmasına rağmen bütün liberallerin menfaati için silâh çekmiş Piyemonte hakkında İtalyanların itimadı arttı ve birleşmiş bir İtalya'yı gerçekleştirmek ümidi Turino'ya dayandı (60).

İşte, siyasî, iktisadî, içtimaî ve fikrî sebeplerin hazırladığı tarihî malzemeyi temsil eden MANCINI, millî hareketlerin en ateşli bir devrinde, bu şartlar altındaki İtalya'da kitabını hazırlayarak yayımlayacak ve Milliyetler Prensibini, politikadan, polis - gizli cemiyet mücadelelerinden, harb meydanlarından, Devletler Hukuku'na nakletmek istiyecektir.

2 — Diğer memleketlerdeki hareketler.

İtalya'daki millî mücadelelerden başka, Avusturya hâkimiyeti altındaki diğer memleketlerde de Metternich - sistemine karşı ayaklanmalar cereyan ediyordu.

Birçok Devletlerden müteşekkil Almanya'da, birçok yazar'ar, bu arada Hegel, milletlerin bağımsızlığını müdafaa ediyorlardı. Hegel'e göre, Devlet,

(55) MATTER, age, c. I, ss. 34-35.

(56) Bu hâdisi için Bk. SAVELLI, age, s. 252.

(57) MATTER, age, c. II, s. 12.

(58) *Ibid.* c. II, ss. 19-20.

(59) A. Ş. ESMER, age, ss. 164-165; FREEMAN, age, s. 201.

(60) P. HENRY, age, s. 130.

ferdin cevheri olan hürriyetin realizasyonudur; gayesi ferdin hukukunu ve şahsî menfaatlerini feda ettiği yüksek bir fikirdir; zira fert, Devlette inkişaf edebilir. Devletin bu şekilde ilâhileştirilmesi, Devleti despotizme götürmektedir. Fakat liberal olmayan bu nazariyenin millî olduğu anlaşılır (61).

"Hegel, siyasi liberalizmi reddediyorsa da, buna mukabil millî liberalizme ve milliyetler prensibine taraftardır. Medeni cemiyetin en sonunda, gayri mütecanis unsurlar arasında birlik yahut Konfederasyon bulunabilir... Fakat Devlet demek, milliyet demektir ve milliyet demek, dil, din, âdet, fikir birliği demektir. Bütün bu bakımlardan, kendininkinden başka bir milliyeti kendi içine alan ve arzusuna rağmen, onu nefret edilen bir boyunduruk altında tutan Devlet, tabiata karşı bir suikast işlenmiştir ve bu halde, fakat yalnız bu halde, mübalefet hattâ isyan meşru bir şeydir" (62)

Esasen Restorasyon, Almanya'da da fena karşılanmıştı. Daima diyetle hâkim olan Avusturya, meşrutî hükümet temayülüne zorluk çıkarıyor, Alman birliği aleyhinde bulunuyordu. Fakat, demiryollarının yapılması sayesinde küçük Devletler arasında ticarî münasebetler artmış, yakınlaşma gelmişti. Gümrük güçlüklerini kaldırmak için, 1829 da, *Zollverein* kuruldu ve 1833 te genişletildi (63). 1848 senesi, "çalgın sene", 1815 ten beri gizlenen fikirlerin açığa vuruluşu oldu. Birliği sağlamak için bir *Vor - Parlament*, Frankfurt'ta toplandı. Artık, "Almanya birleşmek ârzusundadır; bütün sınıfların ve bütün hükümetlerin iştirakiyle, millî iradeye dayanan büyük bir imparatorluk istiyor" (64).

Viyana'da liberal ihtilâlin çıktığı ve *Metternich*'in kaçtığı Macaristan'da duyulunca onlar da Avusturya aleyhinde ayaklandılar. Bu mücadelede, Viyana hükümeti teşkilâtlanmış bir milletle karşılaşuyordu (65).

Macar millî hareketlerinden garip bir noktaya işaret etmek lâzımdır: Avusturya birçok milletlerden terekküp ettiği gibi, Macaristan'da da birçok

(61) P. HENRY, age, s. 89.

(62) A. WEBER, age, ss. 330 - 331.

(63) FREEMAN, age, s. 200; - DROZ, age, s. 70; - AULNEAU, age, s. 196.

(64) DRIAULT, age, s. 177; - Alman hareketlerinin tafsilatı için Bk. AULNEAU, age, bilhassa ss. 194 vd., 198 vd., 201 vd..

(65) DROZ, age, s. 82; - Macaristan'ın o zamanki içtimai bünyesi için Bk. *İbid.*, ss. 77 vd.; SEIGNOBOS, age, c. II, s. 486; - Napoleon, daha 1809 mayısında, Macarlara hitaben yaydığı bir beyannamede şöyle diyordu: "Macarlar! Bağımsızlığınızı elde etmek zamanı geldi. Size... barış, toprağınızın, hürriyetinizin ve müesseselerinizin bütünlüğünü vad ediyorum. Sizden hiçbir şey istemiyorum. Tek dileğim sizi hür ve bağımsız bir millet olarak görmektir. Avusturya ile ittihadınız felâketinize sebep olmuştur... Kendi millî âdetleriniz, millî bir diliniz var... Gene eskisi gibi bir millet olun." NAPOLEON, "Vues Politiques" s. g. e, ss. 323 - 324.

millî topluluklar yaşıyordu. Macarlar Avusturya'dan ayrılmak istedikleri gibi, Hırvatlar, Rumunlar, Sırlar da Macaristan'dan ayrılmak istiyorlardı (66). Avusturya Macaristan'a bağımsızlık vermemekte ısrar ederken, Macaristan da hâkimiyeti altındaki milletlere istiklâl vermiyordu. Diğer taraftan Avusturya Macarların milliyet duygularına aldırılmazken, diğer milletleri, bu duygularını tahrik ederek, Macaristan aleyhine teşvik ediyordu.

Yer-yer görünen bu isyanlar karşısında Avusturya bir ara dağılacak gibi olduysa da, millî hareket şeflerinin aralarında anlaşamamaları yüzünden bu ayaklanmaların hepsi bastırıldı (67).

Bütün bu bastırılan isyanlardan sonra, Avusturya gene eski yola gidecek ve "Metternich - sistemi" yerine, onun kadar eski-rejimci olan "Bach - sistemi" kurulacaktır (68). Neticede, 1848 İhtilâlleri ile, meşrutî anayasalar elde edilmekle beraber, Avrupa Devletlerinin milliyetlere göre hudutlandırılmasına girişilmedi (69). Buna rağmen, bu hareketlere, XIX. uncu asrın sonuna kadar, Avrupa Muvazenesi prensibi yanında mühim bir rol oynayan, Milliyetler Prensibinin muzafferane bir ilerleyiştir (70) denilebilir. Hattâ, 1849, 1918 i hazırlamıştır (71).

KESİM V.

1848 SONRASI

1 — III. Napoleon ve milliyetler prensibi siyaseti.

Milliyetler Prensibi, İtalyan Okulu tarafından ortaya atıldıktan sonra, III. Napoleon gibi devlet-adamları, Prensibi politikalarına istikamet veren ana-kaide olarak kabul etmek veya, şahsî siyasetleri menfaatine, böyle görünmek istemişlerdi (72). Böylece, 1859 a kadar, nazariyat sahasında kalan Prensip, İtalyan Harbleri ile diplomasiye, hattâ Devletler Hukuku'na sokulmuştur (73). III. Napoleon'un bütün dış siyasetinde, Milliyetler Prensibi

(66) AULNEAU, age, ss. 196-197; -Ş. ESMER, age, s. 164; -WEST, age, s. 451; -P. HENRY, age, ss. 140-141.

(67) Ş. ESMER, age, s. 162.

(68) DROZ, age, ss. 84-85.

(69) REDSLOB, Dict. Dipl.; s. 199.

(70) NIPPOLD, age, s. 37.

(71) AULNEAU, age, s. 200.

(72) BONFİLS, "Manuel de Droit International Public", s. 8; -BARTHELEMY, age, s. 23; -Z. M. ALSAN, age, s. 63.

(73) BLOCK, "Le Principe des Nationalités", Dict. de "la Politique", Paris, 1874; 4 e-édit., s. 114.

sabit-fikir halini almıştır (74) denilebilir. Prensip artık orduların başında yürümüş, barış andlaşmaları dikte ettirmiştir. I. Napoleon, Sainte- Hélène'de, "Büyük karşılığın ortasında, milletlerin dâvasını iyi niyetle benimseyecek ilk hükümdar Avrupa'nın başına geçecek ve her istediğine teşebbüs edebilecektir" demişti. (74/1). III. Napoleon'a ilham veren, zamanının şartlarına uyan bu fikir olmuştu (75). Fakat I. Napoleon hürriyet bahşetmek için istilâ etmişti; Yeğeni ise, istilâ etmeden hürriyet bahşetmek istiyordu (76). "İtalya'yı İtalyanlara iade etmek için" ordularını Alplerden aşmıştı (77). Nihayet İtalyan birliği onbir senede kuruldu (78).

2 — Diğer hareketler.

Bonapart istilâsından sonra baş gösteren Alman millî hareketleri, 1830 ve 1848 de birlik teşkil etme teşebbüslerinin başarısızlığa uğramalarına rağmen, nihayet yedi sene içinde (1864 - 1871) üç harble gerçekleşmiştir: 1 — Dükalıklar Harbi (1864), Danimarkaya karşı; 2 — 1866 Harbi, Sadowa, Avusturya'ya karşı; 3 — 1870 Harbi, Fransa'ya karşı. Artık bundan sonra Prensip, Prusya için hürriyet ifade edecek bir meş'ale değil, fakat yenilen milletleri sömürmek isteyen bir kaide halini alacaktır (79).

Bu devrede mühim bir hâdise de Romanya Kırallığının kuruluşudur. Daha XVI. ncı asırdan beri istiklâl iddiasında bulunan Rumenler (80) hem birleşmek, hem de bağımsızlık istiyorlardı. (81). Nihayet, Paris Kongresinde resmen temas edilen Milliyetler Prensibi'nin ilk müspet neticesi olarak (82) Romanya birliği 1862 de gerçekleşti.

(74) DEBİDOUR, "Formation de l'Unité Italienne", RAMBAUD ve LAVISSE, age, c. X, s. 263; -REDSLOB, "Histoire des Grands Principes du Droit des Gens", Paris, 1923, ss. 419 vd.; -E. OLLIVIER, ag. eserinde, III. Napoleon'un bütün siyasetinin Milliyetler Prensibi ile hülâsa edilebileceğini yazmaktadır. s. 97; -NIPPOLD de aynı fikirdedir. Age, s. 37; -Keza, S. ESMER, age, s. 200.

(74/1) NAPOLEON, "Vues Politiques", age, ss. 314 - 315.

(75) OLLIVIER, age, s. 98; -P. HENRY, age, ss. 148 - 149.

(76) OLLIVIER, age, s. 99.

(77) REDSLOB, R. C. A. D. İ., age, s. 13; -JOHANNET bu fikirde değildir. Ona göre, III. Napoleon "baskı altındaki birkaç millet için ilgi duymuşsa da, harblerini onlar için yapmamıştır". Age, ss. 168 - 169.

(78) AİMONT, age, ss. 85, 94; -Napoleon bu hareketine karşılık Nis ve Savua'yı almıştı. BARTHELEMY, age, s. 23.

(79) MAX BEER, "L'Entente Annexionniste", Berne, 1917, s. 15; -AİMONT, age, s. 43; -Toplu malûmat için Bk. FREEMAN, age, ss. 200 - 201.

(80) Y. AKÇURA, "Osmanlı İmparatorluğunun Dağılma Devri", İstanbul, 1940, T. T. K. yayını, VII. seri, no. 1, ss. 13, 14.

(81) AİMONT, age, s. 63.

(82) FOIGNET, age, s. 116; -FREEMAN, age, s. 208; -P. HENRY, age, s. 153.

Balkanlardaki millî hareketler, bilhassa büyük komşu Devletlerin de teşvikiyle, Osmanlı İmparatorluğu'na dâhil bazı hristiyan eyaletlerin ayrılması ile neticelendi.

Hersek'te çıkan bir isyan üzerine patlak veren 1877 Harbi sonunda, Ayastafonos Andlaşması ile (3 Mart 1878), istiklâl harbinin başlangıcı III. Selim zamanında görünen (83) Sırbistan ve, üzerlerinde Osmanlı hâkimiyetinin kurulduğu XIV. üncü asırdan beri hemen hemen bağımsız yaşayan Karadağ (84), hukuken de bağımsızlıklarını, Bulgaristan ise, siyasî muhtariyetini kazandılar. Bu durum Berlin Andlaşması ile de teyit edilmiştir (85). Bulgaristan, 1909 da, Bab-ı Âli'ye ve "Düvel-i Muazzama"ya karşı, kendini tamamen bağımsız ilân edecektir (86).

KESİM VI.

I - DÜNYA HARBİ'NE, I. DÜNYA HARBİNDEN II. DÜNYA HARBİ'NE DADAR.

1 — I. Dünya Harbi'ne doğru.

İtalyan ve Alman birlikleri teşekkül ettikten sonra, artık büyük icraat devresi kapanmış görünmektedir. Bundan sonra, İmparatorlukların içinde, etnik gurupların panizm cereyanlarına karşı mücadelesi devam eder. Bu meseleden en çok Habsburg hanedanı müteessir olmaktadır. 1849 da boyunduruk altına aldığı "*milletler mozayigi*"nden endişeye düşen Viyana hükümeti iki sistem arasında, merkezîyetçilik ve federalizm, tamamen parçalanıncaya kadar, tereddüt etmiştir. İmparatorluğun, millîyetler meselesi bakımından, XIX. üncü asırda mümeyyiz vasfı bu tereddütleridir (87).

İmparatorun durumunun güçlüğü, değişik milliyetlere mensup ve çeşitli diller konuşan insan topluluklarını idare etmek mecburiyetinde kalması idi. Tebaası arasında, Avusturya'da Almanlar, Bohemya'da Macarlar ve Çekler, Galıçya'da Lehler, Transilvanya'da Rumenler vardı. Ve hepsi de, kendi müesseselerini ve âdetlerini muhafaza etmek istiyorlardı. Nihayet hükümet, milletleri arasında en kuvvetlisi olan Macarlarla bir kompromi, *ausgleich*, imzaladı (1867). Diğer millî topluluklar ya Avusturya'nın veya Macaristan'ın tebaası oluyorlardı. Böylece, İslâvların ve Rumenlerin baskı

(83) Y. AKÇURA, age, s. 15; - BOZKURT, age, s. 322.

(84) Y. AKÇURA, age, s. 16.

(85) H. BAYUR, "*Türk İnkılâbı Tarihi*", İstanbul, 1940, T. T. K. yayını, VIII. seri, no. 9, c. I, s. 12. - Z. M. ALSAN, age, s. 66.

(86) FREEMAN, age, s. 158; - AİMONT, age, s. 221.

(87) P. HENRY, age, s. 158; - FREEMAN, age, s. 221.

altında tutulması işi Macarlara bırakılıyordu. Koprominin gayesi, bir Çek yazarına göre, iki idi: Avusturya'da almanlaştırma, Macaristan'da macarlaştırma (88). Bu durumu takviye için başka tedbirler de alındı: Alman dili mecburî kabul edildi, azlıkların okulları kapatıldı, beledî imtiyazlar kaldırıldı, hattâ istatistikler bile hileli tanzim edildi (89). Ezilen millî topluluklar dışardan yardım aramakta idiler ve buldular: Panislâvist Rus Çarlığı (90). Herhangi bir rus hareketini önlemek için Avusturya, 1908 de, Sırplarla meskûn Bosna - Herseği tamamen ilhak etti. Esasında bu hareket, İngilizlerin stratejik noktaları ele geçirdikleri bir sırada, Almanların *Mitteleuropa* ve *Drang nach Osten* siyasetlerinin hesaplı bir adımıdır (91): Avusturya, 1878 de, Bosna-Hersek üzerinde işgal hakkını ve kısmî himayesini elde etmişti; 1908 de ilhak ettiğini bildirecek, 1914 de ise Sırbistan'ın üzerine yürüyecektir (92).

Zaten bu safha, büyük imparatorlukların dünya hâkimiyeti için çatışmaları senelerdir. Devletlerarası ticaret artık son derece genişlemişti. En ileri Avrupa milletleri arasında dünya pazarlarını ve iptidai madde kaynaklarını elde etmek hususunda anlaşmazlıklar çıkmıştı. XIX. uncu asrın son senele-
rinin mümeyyiz vasfı, bu bakımdan, *Ticaret ve Emperyalizm*'dir (93), I. Dünya Harbi'nin sebepleri arasında Arşidük François - Ferdinand'ın sırp Princip tarafından katli (94) ancak bir vesiledir, Harb, patlaması zarurî görülmekte olan bir felâket gibi telâkki edilebilir. Avusturya - Sırbistan arasındaki gerginliğin ve çatışmanın sebebi olarak da, Sırbistan'ın ticareti için hayatî olan, Adriyatik'e çıkma arzusuna Avusturya'nın mâni olması,

(88) PİCHON, age, s. 184; - P. HENRY, age, s. 160.

(89) Tafsilât için Bk. P. HENRY, age, s. 158 vd.

(90) Panislâvizm için Bk. *İbid.*, ss. 172 - 173, 181.

(91) "Almanya Avusturya'yı şarka doğru sevk ediyordu. Bismark'ın bundan maksadı onu Rusya ile karşılaştırmak ve Rusya'ya karşı Almanya'nın ittifakını aratmaktır" Z. M. ALSAN, age, s. 66. - Bismarck'a şöyle bir cümle atfedilir: "Avusturya, Balkan çayırlarına salınması gereken bir ineştir. Beslendi mi, onu yiyeceğiz"; 1914 te Avusturya bu çayırlanma zamanının geldiğini zannederek Sırbistan'a saldıracaktır. PİCHON, age, Préface, s. XXVI.

(92) Eskiden, XIII. asır, Habsburg hanedanının remzi şu idi:

Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube;

Nam quae Mars aliis, dat tibi regna Venus.

"Bırak başkaları harbetsin, sen, mesut Avusturya, evlen,

Mademki Mars'ın onlara verdiği kiralıkları, sana Venus sağlıyor." J. BROZ, age, s. 8

Şimdi bu remiz bir sesli harfler - düsturu olmuştu: *A. E. İ. O. U.* "*Austriae Est Imperare Orbi Universo*", "Avusturya bütün dünya hâkim olmalıdır". PİCHON, age, s. 186.

(93) FREEMAN, age, ss. 214 vd.

(94) Geniş malûmat için Bk. PİCHON, age, ss. 87 - 102, 103 - 146, 266 - 273, 295 - 309; - BOZKURT, age, ss. 376 - 378.

Avusturya'nın da şarka yayılmasına Sırbistan'ın engel teşkil etmesi gösterilebilir (95).

2 — I. Dünya Harbi.

Wilson'un sözleriyle “küçük milletlere ve millî topluluklara ehemmiyet vermemenin doğurduğu” (96) I. Dünya Harbinde, Milliyetler Prensibi ve milliyetler meselesi, siyaset ve doktrin sahasında yeniden ilk plâna çıkmıştır.

I. Dünya Harbinin sadece bir milliyetler meselesinden çıkmış olamadığını göstermek için, Harb'ten önce bütün Devletlerin harbe hazırlanmış olduklarını, harbin her an beklenmekte olduğunu söylemek kâfidir (97). Avusturya şüphesiz bir umumî harb istemiyordu. Sırbistan'la “mahallî” bir harbi, bir “cezalandırma seferi”ni tercih ederdi. Bununla beraber, Rusya'nın da müttefikinin ezilmesine seyirci kalmıyacağını biliyordu; demek ki bir dünya harbini göze almıştı (98).

Millî azlıkların, Harbin başında, belirli ayrılma arzuları yoktu; fakat hepsi, alman veya macar baskısından kurtulmak için fırsat bekliyorlardı (99). Zaten, harbin başından beri Viyana hükümeti, milliyetlerine karşı keyfî hareketlere girişmişti. Sebepli veya sebepsiz bütün millî partilerin liderleri tevkif edilmişti (100). “Milliyetçi” olduklarından şüphelenilen herkes askerî mahkemelerin huzuruna çıkarılıyor ve kısa bir mahkemedен sonra ortadan kaldırılıyor (101).

Burada, harb boyunca, müttefiklerin politikalarındaki değişmeye de işaret etmek lâzımdır: Başlangıçta, bütün milletlerin hürriyeti ve eski hataların düzeltilmesi uğruna çarpışıldığı söyleniyordu. Fakat harbin devamı yeni iştilahların açılmasına sebep oldu. İngiltere 1878 den beri işgali altında bulundurduğu Kıbrıs'ı ilhak etti. Londra'da akdedilen (16 Mart 1916) bir gizli anlaşmaya göre, Rusya İstanbul'u, Fransa Adana ve havalisini, Suriye'yi, Musul'u, İngiltere ise Mısır'la İran arasındaki Osmanlı arazisini alacaktı (102). Artık bahis mevzuu, ne müdafaa meselesi ne de milliyetlerin hak ve hürriyetlerdir; bundan sonra “hak, kuvvetlinindir”.

(95) E. DENIS, PİCHON'un ag. eserine “Préface”, s. XXVI; - J. DROZ, age, s. 104; - AULNEAU, ss. 295 vd., 301, 504, 505.

(96) WILSON'un 11 şubat 1918 nutkundan, “*Messages, Discours, Documents Diplomatiques Relatifs à la Guerre Mondiale*”, fransızca terc. D. ROUSTAN, Paris, 1919, s. 250.

(97) P. HENRY, age, s. 174.

(98) J. DROZ, age, s. 106.

(99) *Ibid.*, s. 197.

(100) PİCHON, age, ss. 190, bilhassa 191,

(101) *Ibid.*, ss. 207, 208.

(102) P. HENRY, age, s. 186.

İşte, bir tarih profesörü olan *Wilson*, millî mücadeleleri ve bunların sürüklediği hâdiseleri bilen bir adam sıfatıyla ve bütün eski hataları düzeltmek ümidiyle, "self - determination" prensibini bu şartlar içinde ortaya atacaktır.

Müttefiklerin yayımladığı demeçler üzerine, millî azlıkların hareketleri her tarafta ihtilâlcî ve ayrılıcı bir istikamet almıştı. 18 Ocak 1918 de, I. Charles, federal bir Devlet kurmak ve *Wilson*'un prensiplerini tatbik etmek istediği zaman, bundan kendisi de pek bir şey beklemiyordu (103). Esasen daha 1917 de yayımlanan bir kitapta, Avusturya'nın parçalanarak ortadan kaldırılması, böylece Almanya'nın saldıramaz bir hale konacağı tezi ortaya atılmıştı (104).

Harb, Müttefiklerin lehine, bu şartlar içinde ve *Wilson*'un prensipleri ile bitti.

3 — Sonrası.

1919 ve 1920 Barış Andlaşmaları imzalanırken uyulacak esaslar *Wilson*'un 14 noktası olacaktı. Fakat Galipler, devletlerarasında yeni münasebet telâkkisine yükselemediler; 1919 ve 1920 de imzalanan Andlaşmalarda, iyi tedbirlerin yanında, ancak Devlet menfaatleri ile izah edilebilecek haksızlıklar da vardı. Esasen, Milliyetler konusu ve hudutların Milliyetler Prensibi'ne göre çizilmesi meselesi ele alınınca birçok güçlüklerle karşılaşıldı. Böylece Devletler aralarındaki anlaşmazlıkları doğrudan doğruya halletmek yoluna giderek, kendilerini, milliyet hislerinin git-gide arttığı Avrupa'da lüzumlu görülen hakemlerin arabulucu hal çarelerini reddetmek zorunda gördüler (105).

Barış Andlaşmaları ile ortaya, yeni prensiplerden doğmuş, yeni Devletlerin çıktığı görülmektedir. Artık Meşruiyet ve Muvazene Prensiplerinin yanında, Milliyetler Prensibi'nin de, onlar kadar müessir bir rol oynamakta olduğu söylenebilir (106).

Versailles Andlaşması'nda, imza edecek Büyük Devletler yanında, yeni Devletlerden Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya da yer aldı (20 Haziran). Saint - Germain'de, (10 Eylül) Avusturya bu Devletlerle de görüşmelerde bulundu; Andlaşma her Devletin hudutlarını çizerek, hukukî ve iktisadî

(103) François - Joseph ise, 1915 ten itibaren partiyi kaybetmiş gibi hareket etmişti. AULNEAU, age, s. 308; - Bir yılbaşı eğlencesinden ayrılırken "Hoşça kalın baylar, demişti, gelecek seneye... eğer gelecek sene hâlâ bir Avusturya varsa". PİCHON, age, ss. VII.

(104) PİCHON, age, ss. 244; 248.

(105) P. HENRY, age, s. 188.

(106) AULNEAU, age, ss. 417, 418; - Yeni Devletlerin durumlarını geniş bir şekilde inceleyen aynı esere Bk.: Avusturya için ss. 423 - 449, Macaristan ss. 450 - 477, Çekoslovakya ss. 478 - 502, Yugoslavya ss. 503 - 517, Rumanya ss. 519 - 533, Polonya ss. 534 - 567.

mevcudiyetlerinin şartlarını gösteriyordu. Trianon Andlaşmasında (14 Haziran 1920) Macaristan'ın karşısında Çekoslovakya, Yugoslavya, Rumanya da vardı (107). Versailles Andlaşması'nın 87 nci maddesi de, XVIII. inci asrın 1772, 1793, 1795 Andlaşmalarını ilga ederek, tarihî bir mâllete, Lehlere, — doğu Prusya hariç —, 1772 den önceki araziilerini veriyordu (108).

Bu Andlaşmalarla, Milliyetler Prensibi'ne, daha doğrusu, "self - determination"a riayet edilmeğe çalışılmış ve bu sahada bazı ilerlemeler elde edilmiş olduğu görülmektedir. Baltık Devletlerinin, Lehistan'ın, Çekoslovakya'nın, Romanya'nın, Macaristan'ın ve Yugoslavya'nın siyasî hudutları etnik hudutlara uymaktadır. Fakat, Lehistan'ın denize doğru ve Çekoslovakya'nın da Tuna üzerine açılması, Rumanya'nın Macar hududundaki büyük şehirleri elde etmesi, Bulgar hayatına ait hâtıralarla dolu ve Sırplarla meskûn Makedonya'nın Yugoslavya'ya geçmesi, Banat'ta oturan sırplarla rumenleri taksim etmek imkânsızlığı, güçlük çıkarıcı meselelerden sayılabilir. Bu Andlaşmalarla birçok milletlerin yabancı hâkimiyetinden kurtuldukları görülür. Fakat bu neticeye varmak için aynı miktarda millî toplulukların da yabancı idare altında kalması gerekmiş olduğu inkâr edilemez. Yeni Devletlerin bu bakımdan âhenksizlikleri, harpten önceki âhenksizliklere tekabül etmektedir (109).

Anlaşıyor ki, birtakım haksızlıkların tamiri için diğer bazı haksızlıklar yapmaktan kaçınılamamıştır. Cevap verilmesi gereken soru, yeni hudut ve nüfus taksimatının eskisinden üstün olup olmadığıdır. Bir kere, 1919 - 1920 andlaşmalarından alınan neticeler, bazı hususlarda kurtarıcı eserler meydana getirmiştir. Eğer birtakım çok-milletli Devletler ortadan kalkmışsa, bunun sebebi daha ziyade, o Devletlerin birliği idame ettirmek için kullandıkları baskıda aranmalıdır. Artık XIX. uncu ve bilhassa XX. nci asırda, milletlerin baskıya tahammülleri kalmamıştır. Bir kelime ile söylenirse, bütün bu Harb-sonrası tadilâtı, hürriyet için yapılmıştır denilebilir. Sonra, 1919 - 1920 andlaşmalarının bir vasfı da, "azlıkların hakkı" diye devletlerarası yeni bir hak ihtiva etmeleridir. Böylece, teferruat tenkidleri bakî kalmak üzere,

(107) AULNEAU, age, s. 483.

(108) *Ibid.*, s. 534.

(109) Meselâ, 32 milyon nüfusu olan Lehistan'da 300 000 Lituanyalı, 1 milyon Alman, bir o kadar da Rus, 4 milyon Ukranyalı vardır; 18 milyon nüfuslu Rumanya'da 1'5 milyon Macar, 800 000 Ukranyalı, 700 000 Alman, 300 000 Bulgar mevcuttu; 12 milyonluk Yugoslavya'da 500 000 Alman, bir o kadar Macar, 180 000 Rumen, yarım milyona yakın Türk ve Arnavut vardı; 14 milyon nüfuslu Çekoslovakya'da 3 milyon Alman, 700 000 Macar mevcuttu. P. HENRY, age. s. 189.

yeni Avrupa hudutları Devletler Hukuku bakımından ileri bir adım telâkki edilebilirdi (110).

Şüphesiz, Prensip bakımından, bazı aykırılıklar yapılmıştı: O zaman ısrarla Almanya ile birleşmek isteyen Avusturya'ya mâni olundu (111); Bohemya Almanları Çekoslovakya'ya, Tirol Avusturyalıları İtalya'ya bağlandılar; Polonya'ya Danzig ve Koridor, sonradan Ukranya'ya dönecek olan, Rutenlerle meskûn Galiçya verildi; Memel Litüanya'ya, Macar Transilvanyası Rumanya'ya bırakıldı. Bunların hepsi, — Slezwig ve diğer birkaç küçük yer hariç—, ilgili halkların oyu alınmadan yapılmıştır (112). Nihayet, Sevr Andlaşması ile, Osmanlı İmparatorluğunun, bağımsız yaşayabilir bir Türk Devleti bırakmaksızın, paylaşılmasına girişildi.

4 — Milliyetler prensibi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşu.

Sevr ile Türklere reva görülmek istenilen muameleler, milliyet prensipleri bakımından yürekler acısıdır (113).

Osmanlı İmparatorluğu'nun tasfiyesi bahanesi ile, gerçekte sadece emperyalist emellerle, Türk milleti boyunduruk altına alınmak istenmiş ve Mondros Mütarekesinden (30 Ekim 1918) sonra, zaten işgal altında bulunan memleketin paylaşılmasına gidilerek, bölge bölge sömürgeler tesis edilmişti.

“İnkasamı vatan mevzuubahs ve karar olarak vilâyatı şarkiyemizde “Ermenistan”, Adana ve Kozan havalisinde “Kilikya” namlarına Ermenistan, Garbî Anadolu'nun İzmir “Pontus” krallığı ve sonra kalan bakıyeyi aksamı vatanda ecnebî işgal ve himayesi gibi . . . bu milletin esarete, kölelik payesine indirilmesi ve nihayet bu Devletin sahifei tarihini kapatarak mezarı ebediyete defnetmek gibi insaniyet ve medeniyete ve alelusul *milliyet esasatıyla* kabili telif olmayan emeller cayı kabul ve tasvip bulunmuş ve görülüyor ki tatbikat devresi başlamıştır.” (114).

(110) Bu kısım, P. HENRY'nin ag. eserinden, küçük değişikliklerle, aynen alınmıştır, ss. 189 - 192.

(111) AULNEAU, age, ss. 426, 429; - DROZ, age, s. 110; - Saint-Germain Andlaşması ile bağımsız bir Avusturya yaratılmış, fakat bu memleketin hayat şartlarının yaşamağa elverişli olup olmadığına bakılmamıştı. Başlıca sınaî ve zirai mahsullerinden mahrum edilmiş, Şansölye RENNER'in sözleri ile “her parça kömür ve her lokma ekmek için dilenmek” mecburiyetinde bırakılmış olan Avusturya, kendisine yardım getireceğini ümit ettiği kuvvet istikametine, Almanya'ya, dönmek zorunda idi. DROZ, age, s. 111.

(112) V. MARGUERITTE, “*Avortement de la S. D. N. 1920 - 1936*”, Paris. 1936, s. 33.

(113) M. E. BOZKURT, age, s. 395.

(114) ATATÜRK'ün Erzurum Kongresinde söylediği nutuktan, (23/7/1919), “*Nutuk*”, İstanbul, 1934, 2 nci bası, c. III, Vesika no. 38. s. 27.

"*Milliyetler esasına müstenit vaitler üzerine*" (115) aktedilen mütareke, Müttefikler tarafından, tamamen Türk milletinin aleyhine ve fiilen bozulmuştu.

Bu durum karşısında Millet bağımsızlık mücadelesine girişirken, Milliyetler Prensibi'ne uygun olarak, mücadelenin hukukî esasları ve gayesi de hazırlanıyordu.

7 Ağustos 1919 tarihli Erzurum Kongresi Beyannamesi'nin 1. maddesi vatanın bölünmez bir bütün olduğunu kaydediyor, 2. maddesi de "Osmanlı vatanının temamiyeti ve istiklâli milliyemizin temini" için "kuvvei milliyeyi âmil ve iradeyi milliyeyi hâkim" kılmayı esas olarak kabul ediyordu. Artık "Hâkimiyeti siyasiyemize ve muvazeneyi içtimaîye muhil olacak surette anasırı hıristiyanîye yeni birtakım imtiyazat" verilmiyecek (md. 3), fakat "öteden beri birlikte yaşadığımız anasırı gayri müslimenin" "hukuku müktesebelerine tamamiyle" riayet edilecekti (md. 5). "Düveli İtilâfiyece mütarekenin imza olunduğu 30 teşrini evvel 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde ka'an..... yekdiğerinden gayri kabîli infikâk öz kardeş olan din ve ırkdaşlarımızla meskûn memalikimizin, mukasemesi nazariyesinden bîlkülye sarfı nazarla, hukuku tarihiye, ırkiye ve diniyemize riayet edilmesine" karar verilmesi bekleniyordu (md. 6). "..... *Milliyet esaslarna riayethâr ve mülkümüze karşı istilâ emeli beslemeyen*" herhangi bir Devletten her türlü yardım memnuniyetle karşılanacaktı - (mad. 7). Nihayet, (md. 8) *Milletlerin mukadderatlarını bizzat tayin ettiği bu tarihî devirde hükûmeti merkeziyemizin de iradei millîyeye tabi olması zarurîdir*" (116). Sivas Kongresi (11 Eylül 1919) Beyannamesi de aynı esasları ihtiva edecektir (117).

Bundan sonra bütün cephelerde yapılan ve Türk Tarihine İstiklâl Harbi diye geçen mücadeleler neticesinde "millî hayatı hitam bulmuş farzedilen büyük bir mil'e" istiklâ'ini kazanmış "ilim ve fennin en son esasların müstenit, millî ve asrî bir Devlet" kurmuş oluyordu (118).

Denebilir ki, Osmanlı Devleti, siyasî ve içtimaî şartların yanında, Milliyetler Prensibi uğruna parçalanmış ve Türkiye Cumhuriyeti de "Her milletin mukadderatını bizzat tayin etmesi" prensibinin ışığı altında ve bunun için yapılan mücadelelerle doğmuştur.

5 — II. Dünya Harbi'ne doğru.

I. Dünya Harbi'nden sonra, Milliyeler Prensibi bakımından, kurulan sistemin birçok noksanlarıyla beraber bir ilerleme sayılabileceğine işaret

(115) ATATÜRK'ün Sivas Kongresindeki nutkundan, age, c. III, Vesika no. 54, s. 44.

(116) B. ESEN, "*Anayasa Hukuku*", Ankara, 1946, 2 nci bası, ss. 24-25.

(117) "*Nutuk*", c. III, Vesika no. 130, ss. 150-151; - B. ESEN, age, ss. 26-27.

(118) "*Nutuk*", c. II, s. 336.

etmiştik. Bu noksanlar İki - Harp - Arası'nda tesirlerini gösterecek, hatta ileride, II. Dünya Harbi'nin bahanesini teşkil edecektir. *Millî self - determination* ayrılmaya daimî bir davet halini alacaktır. Avusturya - Macaristan'ı parçalayan ve Yugoslavya ile Çekoslavya'yı yaratan hareketi, Yugoslavya ile Çekoslavya'yı parçalama hareketleri takip edecektir (119).

Daha 1919-1920 Andlaşmalarının sırasında, Fiume ile Trieste'nin İtalyanlara mı, yoksa Yugoslavyalılara mı verileceği hususunda esaslı bir anlaşmazlık çıkmış ve uzlaştırıcı bir yol bulunamadan bu şehirler İtalyanlara geçmişti (120). Trieste meselesi bugünün de büyük çıkmazlarından biri halini almıştır. Yeni rejime bağlanan "azlıklar" ise iki taraflı daimî bir şikâyet mevzuu olmuştur. Barış Andlaşmaları sırasında durumu kesin olarak tespit edilmeyen Sarre bölgesi ile Hatay meselesinin hallediliş tarzları, Devletlerarası Hukuk'un hâkim oluşu bir zihniyetin en güzel misallerini teşkil etmişlerdir.

II. Dünya Harbi de bekleniyor ve hazırlanıyordu. Harbin patlak vermesi için istifade edilecek bahane yine milliyetler meselesinde bulunmuştur. Biz, burada "harbin mesulleri" tartışmasına girecek değiliz. Bu konuda, Devletlerden ziyade iktisadî ve siyasî sistemleri mesul tutmak doğru olur (121). Yalnız "bahane"nin kullanılmasına ve gelişmesine işaret etmekle yetineceğiz.

Hitler, 21 Mayıs 1935 nutkunda, "Versailles'in arazi hükümlerine riayet edeceğini ve zarurî revizyonları ancak barış yolu ile tahakkuk ettireceğini" söylemişti (122). 7 Mart 1936 da, Ren bölgesini işga ettikten sonra "artık Avrupa'da hiç bir arazi talebi kalmadığını" bildirmişti — 7 Mayıs 1936 nutku — (123).

25 Mayıs 1935 nutkunda "Almanya'nın, Avusturya işlerine karışmak veya Avusturya'yı ilhak etmek hususunda ne arzusu ne de iradesi olduğunu" ilân etmişti. 11 Haziran 1936 Avusturya — Almanya Andlaşması ile de "Almanya ile Avusturya birbirlerinin siyasî bünyelerini karşılıklı olarak tanıyorlar"dı (124). Fakat, Hitler, artık Avrupa'nın fikrini anlamaktan

(119) E. H. CARR, age, s. 31.

(120) Tafsilât için Bk. "Pourquoi Fiume doit être annexée à l'Italie?", ss. 752 vd. ve "Pourquoi Fiume doit être yougoslave", ss. 760 vd., *La Paix des Peuples* dergisi, 25 Avril 1919, no. 5; - G. SCALLE "L'Incident de Fiume", aynı dergi, 10 Mai 1919, no. 6, ss. 84-107; - LE FUR, age, s. 41.

(121) M. E. BOZKURT, age, s. 387. - Z. M. ALSAN, age, s. 28.

(122) J. VERMEİL, "Le Racisme Allemand", Paris, 1939, s. 47.

(123) *Ibid.*, s. 48.

(124) "Le Livre Jaune Français, Documents Diplomatiques, 1938-1939" s. 1; VERMEİL, age, s. 48.

vazgeçecek kadar kendisini kuvvetli görünce, 12 Mart 1938 de, *Anschluss* gerçekleşti (125).

Hitler, 7 Mart 1936 nutkunda "Almanya'nın Çekoslovakya ve diğer Devletlere sadırmak niyetinde olmadığını" söylemiş ve W. PRICE'a verdiği demeçte bunu teyit etmişti (126). 11 Mart 1938 de Goering, namusu üzerine ve Führer'in adına, Çekoslovakya'ya taarruz edilmeyeceği sözünü vermiş ve Von Neurath resmen aynı şeyi Çek hariciyesine bildirmişti (127). Fakat Hitler'in bütün hedefini Avusturya'yı, Südet memleketlerini, Memel ve Danzig'i ilhak teşkil ediyordu; "Bu arazi üzerindeki talepleri milletlerin hürriyeti, kendi kendilerini idare eyleme prensibine" dayanıyordu (128). Südetleri son arazi dileği olarak istemişti (129); vermezlerse, "Almanya bu araziyi işgal edecek ve Führer Reich'in askeri olacaktır" (130). Münich Andlaşması ile (29 Eylül 1938) Südetleri alan Almanya, 15 Martta ordularına hudutları aşırarak, Çekoslovakya'yı işgal ve ihak etmeleri için gönderecektir (131).

Artık eski *Drang nach Osten* yeniden tatbik mevkiine konmuş oluyordu. Bundan sonra, Çeklere karşı kullanılan metod (Alman azlıklarına yapılan kötülükler ve işlenen cinayetler feryadı), bu sefer Polonya'ya çevri-leecektir; aynı zamanda Danzig ve Koridor'un iadesi de istenmektedir. 27 mart 1939 dan itibaren Danzig'in âkıbeti, Harbin ilânına kadar günün meselesi kalmıştır. Almanların isteklerine 'Artık Hayır!' demek mecburiyetinde kalan İngiltere ve Fransa ile Almanya arasında II. Dünya Harbi başlamıştır (1 Eylül 1939).

Görülüyor ki Milliyetler Prensibi, Nasyonal-Sosyalistler tarafından, tek taraflı olmak üzere, bir siyasî âlet şeklinde kullanılmıştır. Fakat, artık 1938 den sonra modası geçen bu taktik, Prag'tan sonra bırakılmış ve yerine Dünya Hâkimi olma nazariyesi konulmuştur (132). Bundan sonra, aynı Prensibin inkârı safhasına girilir. Bu inkâr, işgal altındaki memleketlerde, Yeni-Nizam'ın, hiçbir eski-rejimde görülmeyen, sistemli baskı ve cinayetleri

(125) DROZ, age, s. 111; - "Livre Jaune", s. 2.

(126) VERMEİL, age, s. 49.

(127) "Livre Jaune", ss. 2, 8.

(128) N. HENDERSON, "Hitler ile İki Sene", terc. R. C. ULUNAY, İstanbul, ss. 88-89, 129, 132.

(129) *İbid.*, s. 142; - "Livre Jaune", s. 8; Hitler'in 26 eyl. 1938' nutku.

(130) Hitler, Münih görüşmeleri sırasında Chamberlain'e "Ich werde Tschecken zerschlagen", Çekleri ezeceğim, diyordu; HENDERSON, age, s. 141

(131) *İbid.*, s. 197; - "Livre Jaune", s. 88; - Münih Andlaşmasının tam metni için Bk. "Livre Jaune", ss. 11-12.

(132) HENDERSON, age, ss. 133, 197.

serisi açılacaktır. Artık bu sırada "millî kinler ilk defa olarak siyasî gayeler için kışkırtılacaktır; ve öyle oldu ki, birçok muhitlerde, yalnız düşmanın silâhlı kuvvetleri ile döğüşmek değil, fakat düşman sayılan millete mensup olanlara da cezalar vermek, meşru bir harp gayesi adedildi" (133).

Barış'ın ne getireceği ise, Barış Andlaşmaları henüz bilinmediği için, belli değildir.

*

Milliyetler Prensibinin ve "self-determination"un, hangi şartlar altında ve hangi sebeplerin tesiriyle ortaya çıktığını ve hukukî hayatta demesek bile, politika sahasında oynadığı rolü, imkânlarımız ölçüsünde, belirtmek için, bu tarihî ve toplu izahatı vermek zarurî idi zannediyoruz.

Şimdi, Prensibin Doktrinde nasıl telâkki edildiğini görebiliriz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOKTRİN VE PRENSİP

1848 İhtilâllerinden birkaç sene sonra, Milliyetler Prensibi'nin kesin olarak belirlediği devreye girilmektedir. O zamana kadar birçok ayaklanmalara tesir eden milliyet duygusu, nihayet Doktrin'de izahçalarını, müdafîlerini bulmuş, başlı başına bir mütearife ve Devletler Hukuku'nun gerçek temeli haline sokulmak istenmiştir. Bu yeni temel etrafında birleşen müelliflerin çoğunluğu bakımından, bunların hepsine birden *İtalyan Okuluda* denebilmibtir (1).

Böylece, o zamana kadar mahallî bir şekilde ve ayrı ayrı gelişmiş olan iktisadî ve feseî oluşla, millî hareketlerin tek bir ceryan halini alması sağlanıyordu. Yani, Fikir Fiil haline gelmek istiyor, Fiil de Fikir tarafından tasvibini arzu ediyordu (2).

KESİM I.

MANCİNİ ve MİLLİYETLER PRENSİBİ

Milliyetler Prensibi'ni Devletler Arası Hukuk'a sokmakta ilk yeri MANCİNİ'ye vermek hata olmaz (3) zannediyoruz.

İtalyan devlet adamlarından Pasquale Stanislao MANCİNİ, 1817 de, Castel Baronia'da doğmuştur. Millî Eğitim Bakanı olarak, 1862 de, ölüm cezasını kaldırtmış ve Adalet Bakanlığı devresinde de, 1876-1878, basın hürriyetini artırmış ve borç yüzünden hapsi ilga etmiştir. 1881-1885 yıllarında Dışişleri Bakanı ve hayatının sonuna kadar da Devletler Arası Hukuk profesörü olmuştur; 1888 de ölmüştür. (4)

(1) FAUCHİLLE, *age*, s. 11; - BONFİLS, *age*, s. 7; - DİENA, *age*, s. 347; - SEFERİADES, "Principes Généraux du Droit Interantional de la Paix", R.C.A.D. İ., 1930, c.IV, s.259

(2) REDLSOB, R. C. A. D. İ., *age*, ss. 11 12.

(3) Z. M. ALSAN, *age*, s. 155; - M. E. BOZKURT, *age*, s. 394; - FAUCHİLLE *age*, s. 11 - REDSLOB, *Dict. Dipl.*, s. 199; - A. REŞİT, "Hukuku Umumiyei Düvel", 1928, s. 262; - NİPPOLD, *age*, s. 38; - REDESLOB, R. C. A. D. İ., *age*, s. 12; - DİENA, *age*, s. 347; - JOHANNET, *age*, ss. 7, 8; - FOİGNET, *age*, s. 114; - DESPANGNET, *age*, no. 104; - A. PİLLET, "Traité Pratique de Droit Interantional Privé", Paris, 1924, c. I, s. 85 vd; - G. SCELLE, "Droit International Public", Paris, 1944, s. 116. - C. CYBICHOWSKI, "La Compétence des Tribunaux à Raison d'Infractions Commises Hors du Territoire", RCADI 1926, c. II, s. 254.

(4) J. A. HAMMERTON tarafından yayınlanan "Concise Universal Biography", c. II, s. 953.

Mancini, Turin Üniversitesinde verdiği bir açış dersi ile (22 Ocak 1851) ve sonra “*Devletler Hukuku’na Temel olarak Milliyet — Della Nazionalità come Fondamento del Dritto delle Genti*”, (1851) adlı eseriyle, Millî Topluluğu Devletler Hukukunun şahıslarından biri olarak ilân etti. Kendisinden sonra gelen İtalyan yazarlar, bu arada CARNAZZA-AMARİ, BRUSA, ESPERSON, Pasquare FIORE, PIERANTONİ; aynı tezi işleyerek genişletmişlerdir (5).

Mancini araştırmalarına müşahhas bir istikmet verdi ve milleti teşkil edecek unsurları topladı. Bu bakımdan *Mancini*, milleti ilk inşa eden müelliftir (6). Meşhur olan tarifine göre milliyet “ülke, menşe, örf ve dil itibarıyla bir olup aralarında hayat ve içtimaî vicdan mühareketi bulunan insanlardan mürekkep tabii bir cemiyettir” (7). Bu tarifile milletin unsurlarını tespit edilmiş kabul eden *Mancini*, artık milletin şahsına ve ülkesine ait olan egemenliğinin *-signoria-* verilmesini talep ediyordu (8). Millet’e, millet halinden Devlet haline geçme hakkını tanımakta idi. Ona göre, Devletler sun’î ve keyfî olarak vücade getirilmiş birer hukuk süjesidir. Devletler Hukukunun hakikî süjeleri, ekseriya cebir ve hile ile kurulmuşlardır. Fakat Allah’ın eseri olan Milletler olduğunu söylemekle, *Mancini* milliyete hukukî bir kıymet izafe etmeğe çalışmıştır (9). İtalyan Okuluna göre, millî toplulukların yanyana bulunması, Devletler Hukuku’nun esasını teşkil eder; Devletlerin millî topluluklara (milliyetlere) göre teşekkülü, devletlerarası münasebetler sahasında hukukun teminatıdır. Hukuka temel olarak Milliyetler Prensibi’ni kabul etmek, Devletler arasında husule gelebilecek olan anlaşmazlıkların

(5) FAUCHILLE, age, s. 11; - D. ANZİLOTTİ, “*Devletler Hukuku*”, terc. S. ERMAN İstanbul, 1946, c. I, s. 97.

(6) REDSLOB, R. C. A. İ, age, s. 12; - “Aile tabiat tarafından, millet bizzat insan tarafından yaratılmıştır”, J. HUXLEY “*Race in Europe*”, Oxford Pamphlets on World Affairs, 1939, s. 3.

(7) S. ERMAN terc., ANZİLOTTİ, age, s. 97; - Tarifin aslı şöyledir: “*Nazione e una società naturale di nomini, dà unita di territora, di origini, costumè, di lingua canformato a comunanza di vita e di coscienza sociale*”, JOHANNET, age, ss; 7, 8; - *Mancini*’nin bu tarifi, REDSLOB’un sözlerine rağmen, pek orijinal görünmüyor. İranlılar İsparta - Atina ittifakını sıkıştırdıkları sırada, Atinalılara, ittifakı bozdukları takdirde, Atina’yı tahrip etmeyeceklerini söylemişlerdi. Atinalılar ittifaka sadık kaldıklarını bildirerek şöyle dediler: “Biz müşterek kardeşliğe, müşterek dile, müşterek mâbetlerimize, ve kurbanlara, müşterek karakterimize ihanet etmeyeceğiz.”, STANNARD, age, ss. 49 - 50; - Cevabın tam metni için Bk. “*Herodot Tarihi*”, G. RAWLİNSON’dan çeviren Ö. R. DOĞRUL, İstanbul, 1943, c. II, ss. 331 - 332.

(8) S. PİNTOR, “*Les Sujets de Droit International Autres que les Etats*”, R. C. A. D. İ., 1932, c. 41, s. 342.

(9) ANZİLOTTİ, age, s. 97; - M. AKBAY, age, s. 200.

çözülmesine ve halkın serbest gelişmesini kolaylaştırmaya yardım edecek münasebetlerin kurulması için en salim ve en makûl yoldur (10).

Bu izahattan çıkarılabileceği gibi, *Mancini*'nin sistemi üç esasa dayanmakta idi: 1 — Milliyet Prensibi; 2 — Hürriyet Prensibi; 3 — Egemenlik ve siyasî bağımsızlık (11). İtalyan Okuluna göre, milletleri teşkil eden fertler, kendileri üzerinde bir baskı ve sömürge sistemi tatbik edecek şu veya bu şekilde bir otorite için değil, fakat kendileri için mevcuttur ve kendileri bizzat gayedirlere (12).

Milliyetler Prensibi, muhtelif müelliflerin verdikleri tariflerin yardımı ile ve en umumî hatları ile şu şekilde tarif edilebilir: "Milliyetler Prensibi, her milletin bir Devlet halini almak ve her Devletin bir milletin tamamından teşekkül etmek hakkıdır" (13), veya, başka bir deyişle, "Milliyetler Prensibi, bir millet tarafından, kendi öz yurduna malik olması ve başkasının yurdunda müsamaha görerek yaşamak mecburiyetinde kalmaması hususunda izhar edilen arzuya gösterilen saygıdır" (14).

İtalyan Okulu'nun doktrini kısaca ifade edilirse, belki de, 1530 Augsburg Barışının meşhur "*Cujus Regio, Ejus Religio*" formülünün örneği ile kurulabilecek bir "*Cujus natio, Ejus Regio*"dur denilebilir (15).

KESİM II.

WILSON'U HAZIRLAYAN FAALİYET.

I. Dünya Harbi'nde Milliyetler Prensibi'nin politika ve doktrin sahasında yeniden yer aldığı görülür.

Ekim 1914 te Londra'da kurulan "*The Union of Democratic Control*" yayınladığı programının 1 inci maddesinde: "Hiçbir eyalet bir Devletten diğerine, o eyalet halkının plebisitle alınan rızası olmaksızın, geçemez" diyordu. Holanda'da gene 1914 te kurulan "*Anti - Oorlog - Raad*" (Harb

(10) BONFİLS, age, s. 7; - Menemenli ETHEM, "*Devletler Umumi Hukuku Notları*", İstanbul, 1934, s. 49; - SEFERİADES, age, s. 357; - NIPPOLD, age, s. 39; - JOHANNET, age, s. 8.

(11) DIENA, age, s. 357.

(12) GIRAUD, age, ss. 18-19; - RUSSEL, age, s. 303.

(13) REDSLOB, "*Les Principes du Droit des Gens*", Paris, 1937, s. 216; REDSLOB, R. C. A. D. İ., age, s. 14; - BONDE, age, ss. 37-38, 40; - H. H. HÜSREVYAN, "*Hukuku Umumiyei Düvel*", İstanbul, 1325-1326, s. 84; - FOİGNET, age, s. 114; - BLOCK, age, c. II, s. 374; - Ag. COMPTE-RENDU, s. 15;

(14) Ch. GIDE'in Milliyetler Üçüncü Konferansı'na gönderdiği mektuptan, ag. COMPTE-RENDU, ss. 209-210.

(15) REDSLOB, R. C. A. D. İ., age, s. 13.

Aleyhtarı Meclis) 1915 te yayınladığı “devamlı bir barış için asgarî programı”nın 1 inci maddesinde, şunları tespit ediyordu: “Ahalinin rızasına aykırı olarak, ne arazi ilhakı, ne de arazi değişimi olacaktır; rıza, eğer mümkünse pebisitle veya veya başka bir şekilde alınacaktır. Devletler ülkelerindeki milliyetlere, medenî haklar eşitliğini, din hürriyetini ve dillerini kullanma serbestliğini garanti edeceklerdir” (16).

1912 de, Paris’te, yeni kurulmuş olan *Milliyetler Birliği*’nin hazırladığı ilk konferans toplanmıştı. Bu konferans, meselenin giriftliğini göz önünde tutarak umumî prensiplerle çözülemeyeceğine, Devletler Hukuku’nun yeni bir kesimini baştan yazmak icap edeceğine karar verdi (17). Nihayet 1916 da Lozan’da üçüncü bir konferans toplandı. Yirmi üç milliyetin temsil edildiği bu konferansta, o zamana kadar kendilerini baskı altında tutan Devletlere karşı ayrı ayrı mücadele edenler birleşerek “*Milliyetler Demeci*”ni (Déclaration des Nationalités) hazırladılar. Bu demecin temeli Milliyetler Prensibi olacaktır (18). Milliyetler Prensibi, milletlerin mukadderatları hakkında serbestçe karar vermeleri ve kendileri için bizzat yaptıkları kendi kanunları altında yaşamaları şeklinde anlaşılıyordu (19) 1789 dan beri hiçbir konferans, bu konferansın yaptığı kadar geniş bir şekilde ve ana-hatlarla, Milliyetlerin haklarını tespit etmiş değildi (20).

Konferans’ın kabul ettiği Demec dört maddeden ibaretti:

“*Madde 1.* — Hiç kimse menşei, dili ve dini yüzünden endişeye düşürülemez ve bu yüzden tesamühe, nezakete ve saygıya aykırı bir muameleye maruz bırakılamaz. Her insan, nerede olursa olsun, kanunî eşitlik, vicdan ve ibadet hürriyetine ve istediği dili konuşma serbestliği hakkına maliktir.

İyi geçinme ve haklara saygı, fark gözetilmeksizin Avrupalılara ve Şarklılara (Avrupa milletleri dışında kalanlar) şamildir.

Madde 2. — Millî Topluluklar (Milliyetler), ister menşe, dil ve gelenek birliğine dayansın, isterse muhtelif etnik gurupların serbest rıza ile birleşmelerinden doğmuş olsunlar, mukadderatlarına bizzat karar verme hakkına maliktirler. Bunlar, Devletler Hukuku’nda şahıstırlar.

Devletin mevcudiyetlerinin meşru dayanağı, ahalinin serbest bir şekilde ifade edilmiş iradeleriyle açıklanan egemenliktir.

Ahalinin menfaatlarına ve dileklerine aykırı hiçbir ilhak, hiçbir arazi değişimi, olmayacaktır. Ne fetih, ne işgal için dökülmüş kan, ne tarih için de malik olma keyfiyeti, ne barış yolu ile nüfuz, ne tabii hudutlar, ne istra-

(16) LANGE, age, ss. 412, 414.

(17) Ag. COMPTE - RENDU, s. 7.

(18) *İbid.*, s. 14.

(20) *İbid.*, s. 15.

(20) *İbid.*, s. 44.

tejik menfaatlar, insan toplulukları ve onların arazileri üzerinde haklar teşkil edemez. (21).”

Harp içinde, “*Stockholm Devletler arası Konferansı için Hollanda - İskandinav Komitesi*”nin (Mayıs-Haziran 1917) sorularına cevap veren sosyalist partiler de Milliyetler meselesine temas etmişledi. Müttefik Devletlerin sosyalist partileri yeni ve bağımsız Devletlerin yaratılmasını istemişler, fakat azlıklar meselesine temas etmemişlerdi. Fransız sosyalist partisi cevabında şöyle diyordu: “İrredantizm ocaklarını ebediyen söndürmek için bir tek çare vardır: böyle bir talepte bulunan halkları hürriyete kavuşturmak ve milletler tarafından istenilen millî birliklerin teşekkülüne müsaade etmek” .Alman azlık sosyalistleri, prensip olarak, milletlerin mukadderatlarını bizzat tayin etmelerini kabul etmişti. Alman çokluk sosyalistleri ise, prensip olarak, “milletlere siyasî bağımsızlıklarını muhafaza ve elde etme hakkını” tanımakla beraber, Danimarkalı, Leh, Fransız azlıklarına ancak kültürel bir muhtariyet kabul ediyorlardı. Avusturyalı sosyalistler, milletlerin biribirine karşışmış olduğu orta ve doğu Avrupa’daki büyük siyasî ve iktisadî birliklerin parçalanması aleyhinde idiler; millî azlıklara muhtariyet tanınmasını istiyorlardı (22).

Milliyetler, böylece, kendi aralarında konferanslar teşkil ve haklarını bir demeçle ilân ederlerken, Müttefik hükûmetler de politikalarına, milletlerin mukadderatlarına serbestçe hâkim olmaları istikametini vermekte idiler. Harb içinde, birçok münasebetle, devlet-adamlarının verdikleri demeçlerde, millî toplulukların hakları ilân edilmişti. Müttefik Hükûmetlerin görüşü, 30 Aralık 1916 notasında açıkça bellidir: “Tecavüze uğramış haklar ve hürriyetler onarılmadıkça, *Milliyetler Prensibi tanınmadıkça* ve küçük Devletlerin hür varlıkları sağlanmadıkça barış beklenemez”. Ayrıca *Wilson*’a gönderilen Müttefiklerin 10 Ocak 1917 notasında da, Avrupa’nın yeniden tekilâtlanmasında temellerden birinin de Milliyetler Prensibi olması kaydedilmişti.

Müttefik devlet-adamlarının demeçleri içinde, 1915 ve 1918 arasında, Amerika Birleşik Devletler Başkanı WILSON’a ait olanlar, savaşı bütün Devletlerce, nazari olarak, kabul edilen bir doktrinin esasları halini almıştır (23).

(21) Bu 2 nci maddenin 3 ncü fıkrası Usul’den; 3 ncü madde Muhtariyetten; 4 ncü madde de Milliyetlerin tamamlayıcı haklarından bahsetmektedir.

(22) Bu kısım şu eserden alınmıştır: A. MANDELSTAM, “*La Protection des Minorités*”, R. C. A. D. I., 1933, c. I, ss. 393-394.

(23) *Ibid.*, s. 398; - SCALLE, Ag. “*Précis.*”, 1934, c. II, s. 267.

KESİM III.

WILSON ve MİLLETLERİN MUKADDERATLARINI BİZZAT TÂYİN ETMELERİ

“national self - determination”

Wilson'un devletlerarası münasebetleri, Devletler Hukukunu anlayış tarzının ana noktalarından birisi de, millî toplulukların haklarını, Devletler tarafından yapılacak herhangi bir tecavüze karşı masun bulundurmadır. Ona göre, “şimdiki harbin (1914 — 1918) derin sebebi milletlerin ve millî toplulukların (milliyetlerin) haklarına saygı göstermemiş olmaktır” (24). “League to Enforce Peace”, tarafından Washington'da verilen bir ziyafette, 27 Mayıs 1916, Wilson, kesin bir prensip koyuyordu: “Her millet, altında yaşayacağı hükümlerini bizzat seçme hakkına maliktir” (25). Bununla beraber, kendisi, Prensibin bu mutlak vasfı üzerinde ısrar edemedi; 22 Ocak 1917 nutkunda, millî toplulukların haklarını azalttığı görülür (26).

Mamafih, Prensip, 8 Ocak 1918 tarihinde yayımladığı, meşhur 14 Madde'sinde yoktur. Fakat, anahatlarıyla, Başkan'ın Kongreye verdiği nutukta ifade edilmiştir: “Millî arzuların saygı görmesi lâzımdır; artık halklar sadece kendi arzularıyla hâkimiyet altına girerler ve idare edilirler. ‘Self-determination’ (27) basit bir söz değildir. Bu, devlet - adam'larının ileride bizzat zarar görmeksizin, bilmezlikten gelebilecekleri, kendisini zorla kabul ettirecek bir hareket prensibidir” (28); ve nihayet, “sarih bütün millî emeller en geniş şekilde tatmin edilmelidir” (29).

Wilson, 14 Madde'sinde, “self-determination” terimini kullanmadan, 9., 10., 11., (bilhassa 9.) maddelerde, İtalyan sınırlarının; Avusturya - Ma-

(24) WILSON'un 11 şubat 1918 mesajı, “La Paix des Peuples” dergisi, şubat 1919, sayı I, s. 35.

(25) Z. M. ALSAN, age, s. 146; - LANGE, age, s. 417.

(26) MANDELSTAM, R. C. A. D. İ., age, s. 398; MANDELSTAM, “La Conciliation Internationale”, R. C. A. D. İ., 1926, c. I, s. 432, not 1.; - P. de LEYRAT, “Les Principes de Paix du Président Wilson”, La Paix des Peuples, Şubat 1919, sayı 1, s. 22.

(27) Wilson “self-determination” diyor; bu terim Fransızcaya “auto-determination” veya “la libre disposition du soi-même” şeklinde nakledilmektedir. Biz, bu fikre karşılık “Milletlerin mukaddeatlarını bizzat tâyin etmeleri” ifadesini kabul ettik; fakat bu, metin içinde fazla yer tuttuğundan, bazan Wilson'un “self-determination” terimini kullanmakta mahzur görmedik.

(28) WILSON'un 11 şubat nutku, “Discours etc.” age, s. 249

(29) Aynı nutuk, eser, s. 253.

caristan milletlerinin ve millî topluluklarının durumunun ve Rumanya ile Sırbistan'daki milliyetler meselelerinin, Milliyetler Prensibi esaslarına göre halledilmesi gerektiğini yazmaktadır (30). Mount-Vernon'da verdiği, 4 Temmuz 1918 nutkunda ileri sürdüğü 4 *nokta*'da da, aynı fikirde ısrar etmektedir (31). "Hürriyet için 4. İstikraz Kampanyası" münasebetiyle verdiği bir nutukta da (27 Eylül 1918),: "Bir milletin veya herhangi bir milletler gurupunun, kuvvet hakkından başka hiçbir hâkimiyet hakkına dayanmadan milletlerin mukadderatlarına karar vermesine müsaade edilecek midir?" diyordu (32).

Wilson'un ortaya koymak istediği prensip şöyle ifade edilebilir: "Self-determination", herhangi bir siyasî topluluğun üyesi olan hukukî şahıslara, kendilerini idare edecek sistemi kurarak siyasî bir varlık hâlini almak veya daha önce teşekkül etmiş bulunan bir siyasî topluluğa bağlanmak hususunda, Devletler Hukuku tarafından tevcih edilen iktidardır (33). *Wilson*'a göre, Milletler Cemiyeti, içinde millî tiplerin ve etnik gurupların kaybolmıyacağı bir teşkilât olacaktır... Milletler hegemonya ihtiraslarını bırakacaklar, fakat, bu cihansümul Teşkilât içinde millî hususiyetlerini muhafaza edeceklerdir. (34).

Wilson, Milletler Cemiyeti için hazırladığı ilk tasarıda, arazi değişikliklerini "self-determination" Prensibine dayandıran bir 3 üncü madde yazmıştı. Gördüğü muhalefet üzerine bundan vazgeçti. Azlıkların korunması da, birinci tasarıнын 21 nci maddesinde yazılı idi: Bu madde, en geniş ifade tarzı ile, azlıkların haklarını tespit ediyordu. Nihayet bu madde de kaldırıldı ve Misakta millî toplulukların haklarından hiç bahsedilmezdi (35). Versailles Andlaşmasında da - bu Andlaşmanın Fransız Saylavlar Meclisinde tartışılması sırasında raportör M. BARTHOU'nun dediği gibi - "milletlerin haklarına hürmet edilmedi. Barış Konferansı Milletler Prensibini haddinden fazla ileri götürmek ihtiyatsızlığında bulunmadı" (36).

Aland Adaları meselesinde, Milletler Cemiyeti Meclisinin kararıyla te-

(30) "La Paix des Peuples" dergisi, sayı 1, s. 32.

(31) *Ibid.*, sayı 1, s. 41.

(32) *Ibid.*, sayı 1, s. 44.

(33) SCELLE, ag "Précis.", 1934, c. II, s. 262; -M. E. BOZKURT, age, s. 394

(34) J. LOEWENBERG, "La Politique du Président Wilson", La Paix des Peuples dergisi, Mart 1919, sayı 3, ss. 376, 377.

(35) Bunun sebebini, Parlamentolar arası Meclisin Başkanı ADELWARD izah etmiştir: "Bütün büyük Devletlerin kendi hesaplarına halletmek zorunda kalacakları çok nâzik milliyet meseleleri vardı ve bu Devletlerden hiçbiri, bu meselelerin hallini birkaç umumi prensip kararına bağliyacık durumda değildir". MANDELSTAM, R. C. A. D. İ., "La Protection.", age, s. 400.

(36) V. MARGUERÏTTE, age, s. 33.

şekkül eden *Hukukçular Devletlerarası Komisyonu*, bu mesele üzerinde hazırladığı raporunda, Prensip hakkında şöyle diyordu: "Milletlerin kendi mukadderatlarını bizzat etmeleri prensibinin, bilhassa Dünya Harbinden sonra modern siyasî düşüncede önemli bir yer işgal etmesine rağmen, Milletler Cemiyeti Misakında yazılı olmadığına işaret etmek lâzımdır. Bu prensipten bazı devletlerarası anlaşmalarda bahsedilmiş olması, onu Devletler Hukukunun müspet kaidelerinden biri olarak kabul etmeğe kâfi gelmez" (37).

Böylece, Wilson'un, Devletler Hukuku'nda ve dolayısıyla devletlerarası münasebetlerde mutlak bir suretle riayet edilecek bir "Prensip olması için ortaya koyduğu "Self-determination", bir hayal sükûtunun sınırlarını geçemedi (38).

Bazı müellifler (39), Milliyetler Prensibi ile Self-determination arasında esaslı bir fark olduğuna işaret ediyorlar. Bunlara göre, Milliyetler Prensibi ırk, dil, din gibi objektif unsurlara dayanmakta, halbuki Self-determination sübjektif bir mahiyet arz etmektedir: Mukadderatını kendisi tayin etmek istiyen topluluk etnik bir birlik halini göstermiyebilir; ayrılmak istediği kütle ile aynı ırktan olabilir; iltihak etmek istediği topluluktan başka bir menşeden gelmiş olabilir. Yapısı ne olursa olsun, bir topluluğun muhtariyet veya tamamen ayrı bir Devlet kurmak hususunda iradesini açıklaması kâfidir (40).

Şu nokta da ilâve edilebilir: Milliyetler Prensibi, dağınık veya ayrı millî toplulukların birleşmesi istikametinde tecelli etmişti. Prensip, Wilson'la, Self-determination şeklini alınca, daha ziyade ayrılma ve dağılma istikametinde tatbik edilmiştir (41).

KESİM IV.

PRENSİBİN TERİMLERİ ÜZERİNDE İNCELEME

1 — Prensibin tatbik tarzları.

Milliyetler Prensibi'nin tek ve kesin bir formülü olmamakla beraber,

(37) MANDELSTAM, R. C. A. D. İ., "La Conciliation..", age, s. 430.

(38) Z. M. ALSAN, age, s. 365; - "Wilson memleketine aldatılmış, tahkir ve mağlûp edilmiş bir halde, kalbi parçalanarak ve elleri boş döndü. Üzerinde yeni bir dünya kurmak istediği temellerden hiçbiri kalmamıştı... "Eğer bütün vaadlerimi tahakkuk ettirmek istesem, Avrupa'ya yeni bir ordu göndermem lâzım gelecek... Ben buraya büyük ümitlerle gelmiştim... Erişebileceğimi zannettiğim pek çok şey vardı fakat hiçbirine erişemedim" diyordu. Amerika Birleşik Devletleri de bu korkunç sabotaj ayıbını tasdik etmedi." V. MARGUERITTE, age, ss. 34 - 35.

(39) G. SCALLE, age, 1944, s. 118; - BARTHELEMY, age, ss. 21, 22.

(40) SCALLE, age, 1944, s. 118.

(41) BARTHELEMY, age, s. 22.

“Her milletin ayrı ve bağımsız olarak, istediği siyasi egemenlik şeklini kurmak veya istediği siyasi otoriteye bağlanmak hakkıdır” şeklinde tarif edebiliriz.

Bu tariftten, evvelâ, iki netice çıkacağı anlaşılır: (42)

1 — Ayrı bir siyasi otorite (Devlet) kurmak her milletin hakkıdır;

2 — Bir milletin veya bir millî topluluğun, istediği siyasi otoriteye bağlanmak veya seçtiği Devletin hâkimiyeti altına girmek hakkı vardır..

Bu neticelerden birincisi, Prensibin yaratıcı, bütüncü, veya başka bîr ifade ile *aktif* şeklidir; ikincisi ise, daha az haris ve siyasi hayatta daha sık görülen, *pasif* şeklidir (43).

Prensibin tarifinden bir de üçüncü netice çıkarılmıştır:

3 — Her Devlet bir tek milletten ve bütün bir milletten teşekkül etmelidir: bir milletin büyük kısmını arazisinde bulunduran Devlet, aynı millete mensup guruplardan, komşu veya başka Devlet hudutları içinde bulunanları kendisine celbetmek veya o yerleri ilhak etmek hakkına haizdir (44).

Bu izah tarzı, milliyetçi emperyalizme yol açacak, panjermanizmi, panislavizmi doğuracak ve nihayet, gördüğümüz gibi II. Dünya Harbi'nin bahanesi olacaktır. (45).

Görüldüğü gibi, nazari sahada kaldıkça ve prensibin terimleri malûm kabul edildiği müddetçe, Prensibi izah etmek ve neticeler çıkarmak kolaydır. Bir kere, millî egemenlik kabul edilince ve milletin fertlerden teşekkül ettiği göz önünde tutulursa, her üyenin, nazari olarak, egemenliğin gerçekleşmesine iştirak ve hükûmetini seçmek hakkı vardır (46).

Fakat, bir prensibin tatbiki kıymeti olması için, o prensibin ihtiva ettiği kelimelerin kesin ve açık bir şekilde tespit edilmiş bulunması lâzamdır. Yani, Milliyetler Prensibi misalinde, millet, milliyet, millî topluluk denildiği zaman neyin, ne şekilde ve hangi sınırlar içinde kastedildiğinde şüpheye yer bırakmamak lâzımdır. Fakat, yuzuhsuzluk, *Johannet*'in dediği gibi, formülde değil, terimdedir. (47).

(42) Z. M. ALSAN, age, s. 156; - LAVERGNE, age, ss. 16, 17; - MANDELSTAM, “*La Concilitation...*”, R. C. A. D. İ., age, s. 431

(43) LAVERGNE, age, s. 17

(44) BLOCK, age, s. 374/1

(45) “Aynı kan aynı bir imparatorluğa aittir. Alman kavmi, kendi evlâtlarını tek bir Devlet halinde bir araya toplamadıkça müstemleke siyaseti faaliyetinde bulunmağa hak kazanamayacaktır. Reich hudutları bütün Almanları ihtiva ettiği zaman, bunları beslemeğe kabiliyetsiz olduğu tahakkuk ederse, bu kavmin hissedeceği lüzum ve zarureten ecnebi toprakları elde etmek için onda bir hak hasıl olacaktır. O zaman, sapan kılıca yerini bırakacak ve harbin göz yaşları müstakbel dünyanın hasadlarını hazırlayacaktır.”. Bk. A. HİTLER, “*Kavgam*”, terc. H. C. YALÇIN, İstanbul, 1940, s. 1

(46) BLOCK, age, s. 377/1

(47) JOHANNET, age, ss. 6, 7

2 — Terimdeki vuzuhsuzluk.

“... ve asrî medeniyet, millet, milliyet, ırk kelimele-
rinin doğuracağı feci anlaşmazlık yüzünden yıkıldığı
zaman, bu yirmi sahifenin hatırlanmasını isterdim.”

E. RENAN, *Discours et Conférences, Préface.*

Güçlük herkesin Millet'i, Milliyet'i ve Milliyetler Prensibini aynı şekil-
de anlamamasındandır (48). Çünkü açık ve kesin bir şekilde, bir milleti
teşkil eden unsurlar tesbit edilmiş midir? Bu fikir nerede başlar, nerede
biter? Bir millet nedir, bir milliyet, bir millî topluluk nedir? Bu konu
üzerinde çok yazılmış ve çok tartışılmıştır (49). Belki de bu yüzden ki,
tek bir neticeye varmak imkânı hâsıl olmamıştır.

Washington'da, 1916 da, *Millet* terimi güçlük doğurmamıştı. Amerika-
daki siyasi ve tarihî şartlar başka idi: *Devlet ve millet* terimleri tabiri-
nin yerine fark gözetilmeden kullanıldı. Fakat aynı meseleye, üç sene sonra,
Avrupa'da *Devletler Arası Hukuk Birliği* tarafından temas edilince,, Dev-
let ve Millet terimleri arasında tercih mecburiyeti büyük bir zorluk çıkar-
mıştı. 1921 de, Roma'da, *Birlik*'in 3 üncü toplantısında, *meselenin kâfi de-
recede olgunlaşmadığı kabul edilerek*, daha derin bir inceleme için başka
bir komisyona gönderildi (50). Bununla beraber, dünya çapında ilk Dev-
letlerarası teşkilâta *Milletler Cemiyeti* adı verildi. “Millet mefhumu II.
Cihan Harbi esnasında daha önemli bir yer almıştır. Devletler topluluğu
hayatına düzen vermek için kurulmuş olan teşkilâta, *Birleşmiş Milletler
Teşkilâtı* adı verilmiştir... Teşkilâtın Anayasası olan andlaşma, birçok yer-
lerde millet kelimesini Devlet yerine kullanmış ise de, Devletler Hukuku
bakımından bunların aynı mânayı taşımadıkları bellidir” (51).

Biz burada, Millet'in tarifi ve Millet'i teşkil eden unsurlar üzerinde bir
kere de bizim durmamızı fazla buluyoruz. Bu sosyolojik incelemeyi birçok
yererde bulmak kabildir (52). Müteakkip paragrafta, bu çeşitli görüşleri

(48) DUPUIS; “*Règles Générales du Droit de la Paix*”, R. C. A. D. İ., 1930, c. II, s. 33

(49) NIPPOLD, age, s. 38; - LAVERGNE, age, s. 16

(50) JOHANNET, age, ss. XVII, XIII, XIX.

(51) Z. M. ALSAN, age, s. 157

(52) Meselâ Bk. R. HUBERT, “*Manuel Élémentaire de Sociologie*”, Paris, 1933, ss.
187-198; - N SADAK, “*Sosyoloji*”, İstanbul, 1939, ss. 37-41; - İ. H. BALTACIOĞLU,
“*Sosyoloji*”, İstanbul, 1939, ss. 97-100; - E. RENAN, “*Qu'est-ce qu'une Nation*”, *Discours
et Conférences*, ss. 277-310; L. DUGUIT, “*Traité de Droit constitutionnel*”, Paris, 1928,
3e édit., c. II, ss. 4-16; - L. DUGUIT, “*Qu'est-ce qu'une Nation*”, *Souveraineté et Liberté*,
Paris, 1922, ss. 15-32; - F. CHALLAYE, “*Philosophie Scientifique et Philosophie Morale*”,
Paris, 1938, ss. 478-485; - P. HENRY, age, ss. 5-10; - GIRAUD, age, ss. 30-32; - LE FUR,
“*La Nation*”, *Encyc. Franc.* c. X, ss. 10-5; - JOHANNET, age, ss. 211, 213; - J. ANCEL,
“*Géopolitique*”, Paris, 1936, ss. 86-109, bilhassa 99, 109; - REDSLOB, R. C. A. D. İ., age,
ss. 15-24; - STANNARD, age; - Nihayet, bütün bu konuyu geniş bir şekilde kucaklayan
bir inceleme serisi: F. BAYRAMOĞLU, “*Milliyetçiliği anlamak için*”, *Siyasî İlimler der-
gisi*, 1939-40, sayılar 102, 103, 104, 107, 108, 109, 111, 113.

iki gurup etrafında toplamakla iktifa edeceğiz. Şunu derhal işaret edelim ki, gerek sosyoloji bilginleri, gerekse bu konuyu incelemiş hukukçular, herkes tarafından kabul edilecek demesek bile, Devletler Hukuku'nda temel olması istenilen bir Prensibe dayanak olacak bir tarife varamamışlardır. MANCINI'nin meşhur tarifinden sonra RENAN (53), PRADIER-FODERE (54), İVANOFF (55), ispirütüel bir unsur ilâve eden HAUSER (56), ruhî (psychique) olduğunu söyleyen ZANGWILL ve AUERBACH (57), metafizik mahiyetinden bahseden RICHARD ve FERRARO-GOLA (58), hukukî bir tarzda tarif eden BARTHELEMY (59) ve bizzat JOHANNET (60), milletin unsurlarını tesbit gayesi ile birçok tarifler vermişler ve birbirine zıt iki kutup arasında birçok görüşlerden mürekkep bütün bir gam dizilmiştir (61).

Milliyeti "Modern tarihin en yüksek noktası" olarak gören Ramsay MUIR, "bir milleti teşkil eden unsurlar hakkında yanıltmayacak tek bir kriteriyom olmadığını" söylemektedir. (62). J. HUXLEY diyor ki: "Beşerî birçok faaliyetler, ihtiraslar, heyecanlar, sunî veya tabii bir şekilde "millet" adı verilen büyük sentezin inşasına iştirak ederler: dil, din, sanat, hukuk, hareket tarzları, yemekler, giyiniş, sporlar, hepsi kendilerine düşen rolü oynar" (63).

"Düşüncemiz tarifi biribirinden çok farklı görünüşleri arasında tereddüt eder. Nihayet, kendisini tatmin edecek bir tarif bulabildi mi, bizzat bu tarif, ona, içine almağı unuttuğı herhangi bir hususî halî hatırlatır. Fakat büyük önemi olan bütün kelimeler için de aynı şey varit değildir?... Biz bunları hem biliriz hem de bilmeyiz" (64).

3 — Unsurlara toplu bir bakış.

Milliyetler Prensibi'nin çeşitli tarzlarda anlaşılması ve milletlerin bağımsızlık mücadelesinden milliyetçi emperyalizme kadar değişmesi de, Prensibin hareket noktası ve temeli olan Millet'in ve millî topluluğun çeşitli şekillerde tarif edilmelerindendir. Bununla beraber, muhtelif tarifler-

(53) RENAN, *age*, s. 306

(54) JOHANNET, *age*, s. 9

(55) *Ibid.*, s. 9

(56) *Ibid.*, s. 10

(57) *Ibid.*, s. 11

(58) *Ibid.*, s. 12

(59) BARTHELEMY, *age*, s. 21

(60) JOHANNET, *age*, s. 423

(61) *Ibid.*, s. 11

(62) *Ibid.*, s. 418, not 1

(63) J. HUXLEY, *age*, s. 3

(64) P. VALERY, "Regards sur le Monde Actuel", Paris, 1931, ss. 58, 59

rin sentezi yapılırsa, müelliflerin bu prensipte bir *objektif*, bir de *sübjektif* unsur buldukları söylenebilir (65).

A — Objektif unsurlar.

Objektif anlayış tarzında milleti teşkil eden unsurlar ırk, din, dil, âdetler ve tarih olarak gösterilir. Bunlara İrade'nin *hiçbir tesiri yoktur*. Bir insan topluluğunun siyasi istatusünü tesbit için, onun arzusu, iradesi üzerinde durmamak lâzımdır. Meselâ Almanlar, yalnız ırk ve dil ile iktifa etmişlerdi (66). Böylece "Şuur - altı milliyet - Nationalité inconsciente" nazariyesi kurulmuş oluyordu (67). Dolayısıyla de Devlet, aynı fertlerin yaşadıkları yerlere kadar genişlemek, oraları ele geçirmek hakkında, meşru bir şekilde malik olacaktır (68).

Bu nazariye, ihtiva ettiği hakikat payından çok, fetih politikasının gerekçesidir. Bir Devlet, küçük komşu Devletleri aynı ırktan sayıverirse, onları yutabilecektir. Tabii. bunun için de sözde - ilim adamları ve, KANT'ın tabiri ile, politikacı - ahlâk adamları (69), yutulmak istenen milletlerde aynı menşe, aynı ırk farketmekte gecikmiyeceklerdir. Sonra, bu görüş kabul edilince, arkasından üstün-ırk fikri de, zarurî olarak, gelecektir. Aşağı adedilen ırklar üstün-ırk'a tabi olacaklar, onun için yaşayacaklar, daha doğrusu, onun için öleceklerdir. Bu emperyalizm ve hegemonya doktrini, Milliyetler Prensibi'nin neticesi ve gayesi değil, bilâkis inkârıdır (70).

B — Sübjektif görüş tarzı.

Millet'in unsurlarını sübjektif olarak kabul eden müelliflere göre ise, herşeyden önce veya herşeyden sonra, halkın müşterek yaşama şuurunu nazarı itibara almak lâzımdır (71). RENAN, meşhur konferansında, milletin objektif unsurlarını inceledikten sonra, bunların kâfi olmadığını söylüyor (72): "Milletin bir mazisi olması icap eder; fakat, millet rızada, müşterek hayatı idame ettirmek hususunda açıkça ifade edilmiş arzuda

(65) Z. M. ALSAN, age, s. 155

(66) GIRAUD, age, s. 30

(67) DUPUIS, age, s. 15; - NIPPOLD, age, ss. 40 - 41; - JOHANNET, age, s. 201

(68) TREITSCHKE, "Was Forden wir von Frankreich" eserinde: ".. Biz Almanlar, Alsazlıların hakikî menfaatlarının nerede olduğunu kendilerinden daha iyi biliriz... Onlara, arzularına rağmen gerçek hüviyetlerini vereceğiz." diyordu; (GIRAUD'dan naklen, age, s. 31, not. 4).

(69) KANT, "De la Paix Perpétuelle", A. AULARD terc., Paris, 1917, s. 85, not.

(70) GIRAUD, age, s. 31; - Ag. COMPTE-RENDU, s. 151

(71) GIRAUD, age, ss. 32 - 33; - DUPUIS, age, s. 34; - NIPPOLD, age, s. 40; - SCALLE, age, 1944 baskısı, s. 64.

(72) RENAN, age, s. 305.

hülâsa edilir. Millet hergün yenilenen bir plebisittir" (73). "İnsan ne ırkı-
nın, ne dilinin, ne dininin, ne nehirlerin akışının, ne de dağ silsilelerinin
takip ettiği istikametinin esiridir. Salim düşünceli ve sıcak kalbli büyük bir
insan topluluğu, millet adı verilen bir manevî şuur yaratır" (74). "Şu hal-
de, bir insan gurupunun maşeri şuurunu olan millet, sübjektif bir mefhum-
dur" (75). Milleti yapan bu müşterek şuurdur (76).

Bütün tarih boyunca bu Müşterek Şuur ve İrade hâkim kalmış, o dere-
ce ki, muhtelif ırklara ve menşelere, kısaca objektif unsurların çeşitliliğine
rağmen, Belçikalılar, İsviçreliler, Amerikalılar gibi kuvvetli milletler mey-
dana gelmiştir (77).

4 — Objektif ve sübjektif görüşlerin politik neticeleri.

Görülüyor ki, Millet'in ve millî topluluğun unsurlarını tespit yolunda
birçok neticeler elde edilmekle beraber, belki de bunun için, tek ve kesin
bir neticeye varılamamıştır. Halbuki, bu terimlerden ne anlamak gerekti-
ğini kesin olarak tesbit etmek incelediğimiz konu bakımından elzemdi. Biz,
elimizdeki imkânlar nispetinde konuşarak, ancak bu müphem ve neticele-
nememiş gayreti, olduğu gibi tesbit etmek mecburiyetindeyiz. Milliyetler
Prensibi morfolojik, ve dolayısıyla statik bir araştırma konusu değil, bilâ-
kis politik, yani tatbikî neticeler tevhit etmesi istenilen bir konudur: En
girift hudut ve hâkimiyet meselelerini en kesin bir kıstas ile halletmesi
beklenirdi. Bu, olamıyor.

Sosyoloji henüz bu bakımdan vazifesini bitirmemiştir, zannediyoruz.
Belki bir gün, biyoloji, fizik kadar müspet olacak bir sosyolojiyi bekle-
mek gerekecektir. İşte o zaman böyle bir sosyolojinin tesbit ettiği "millî
topluluğu, milliyeti ve milleti" Devletler Hukuku'na nakletmek - eğer hâlâ
lâzımsa - mümkün olacaktır.

O güne kadar da bu Prensip için "müphem", "tunmuraklı", "ütopik"
olduğunu (78) söylemek mümkün olacak ve, bunun yanında da, Prensip
politikalara tesirde devam edecektir. Objektif görüş sahipleri emrivakilere
başvuracaklar, kuvvet gösterilerinde bulunarak, kendilerinden olduklarını
iddia ettikleri insanların arazilerini ve bundan sonra da, onların emniyeti
veya iktisadi ve askerî sebeplerle, başkalarının topraklarını istilâ ve işgal-
edeceklerdir. İkinci kutup etrafında toplananlar ise, halkın rızasını hesa-

(73) *Ibid.*, s. 307.

(74) *Ibid.*, ss. 309-310; - ANCEL, age, s. 109.

(75) BARTHELEMY, age, ss. 41, 25.

(76) DUGUIT, age, 43 ve ss. 18, 28, 33, 34; - JOHANNET, age, s. 227.

(77) Ag. COMPTE RENDU, s. 15.

(78) SCELLE, ag "Précis..", c. II, s. 257.

ba kattıklarından, daha iyi-niyetli, daha müsamahacı, daha demokrâtik ve ve tabii daha güç bir yol tutacaklardır.

VALERY'ye hak vermek mi lâzım: "Böylece, tesir kuvvet büyük, aynı zamanda mücerret ve hayatî, ve bazen bizde çok kuvvetli ve mukavemet edilmez bir hayatiyetle mevcut olan bütün bu mefhumlar; halkların ve devlet-adamlarının fikirlerinde, insanların mukadderatlarını, refah veya felâketlerini, yaşamalarını veya ölmelerini tayin edecek olan düşünceler, tasarılar, mülâhazalar ve kararlar yaratan bütün bu terimler, tefekkür için karışık ve müphem sembollerden ibarettir" (79).

Terim üzerindeki bu çeşitli ve kesin olmıyan görüşlerden milletin veya millî topluluğun inkârı çıkarılamaz. Belki bir analiz noksanlığı veya imkânsızlığı bahis mevzuudur. Yoksa, gerçek ve nihaî unsurları tesbit edilemiyen millet, belki bütün tariflerinden aldığı hakikat payı ile karşımızda bir realite olarak durmaktadır. Fakat, merkezinde ne kadar belirli olursa olsun, diğer millî dairelerle temas noktalarında o derece müphem, her iki dairenin vasıfları atfedilebilecek ve karşılıklı hak iddialarının Devletler arasında ileri sürülmesini imkânsız hale koyamıyan bir durum arz ederek. Esasen, Politika'nın bu büyük meselesi, bu küçük iphamlarla beslenmektedir, denilebilir.

KESİM V.

MİLLİYETLER PRENSİBİNE MUHALİF GÖRÜŞLER

Oluşunu ve mahiyetini gördüğümüz Milliyetler Prensibi'nin doktrin ve politika sahasındaki izafî yerini ve rolünü belirtebilmek için, ona, birçok bakımlardan muhalif olan görüşlere de temas etmek lâzımdır.

1 — *Milliyetler Prensibi Devletler Hukuku'nun bir prensibi olamaz.*

Bazı yazarlar, Milliyetler Prensibi'nin, bilhassa unsurları kesin bir şekilde tesbit edilememiş ve edilse bile ancak sosyolojik bir konu olan millet ve milliyete dayanması bakımından, Devletler Arası Hukuk'un bir prensibi olamayacağı fikrindedirler.

DESPAGNET; bu Prensibin, Devletlerin kuruluşu ile ilgili, siyasi bir temayül olabileceğini, fakat Devletler Hukuku'na hiçbir tesiri ve Hukuk sahasında hiçbir yeri olamayacağını söylemektedir. Ona göre, Millet, Devlet şeklinde organize edilmedikçe, bir hukukî varlık, bir hukukî şahsiyet değildir ve olamaz: Böyle olunca da, Devletler Hukuku, sadece hukukî şahısların münasebetlerini tanzim eden her hukuk kolu gibi, milleti ve dola-

(79) VALERY, age, s. 59.

yısıyla millî topluluğu (nationalité) bir hukuk prensibine temel olarak maz (80).

Milliyetler Prensibi ile, Devlet Hukuku sahasının dışına çıkılmaktadır. Zira Devletler Hukuku bakımından bir insan topluluğuna Devletten ayrı bir mevcudiyet kabul etmek ve ona herhangi bir hak tanımak yanlıştır. Millet hukukî bir bağ değildir. Bu itibarla bir milletin millet olarak hak süjesi olacağı kabul edilemez (81).

LE FUR'e göre, bazı milletlerin harb içinde tanınması hâdisesine bakarak, milletlerin devletlerarası şahsiyetleri meselesini izam etmemek lâzımdır. Ne ırk, ne millet, ne de millî azlıklar tam mânası ile Devletler Hukuku şahısları ad ve telâkki edilemezler (82).

BONFİLS'e göre ise, İtalyan Okulu, Devletlerin, tarihî hâdiselerin ve asırlık geleneklerin masulü olacaklarına, her milliyete uygun - adéquate - olmasını istediğinden, bu arzu tahakkuk ettiği gün dahi, Devletler Hukuku'nun kaynağı ve temeli bu *millileşmiş Devletler* olmayacak, fakat bu Devletleri birbirlerine birleştiren topluluk olacaktır. Ona göre, bu Devletlerin de münasebetleri gene aynı vasıfta olacaktır. Bu yeni Devletler de, simdikiler gibi, iktisadî ve fikrî bakımlardan birbirlerine *bağımlı*, siyasi bakımdan da *bağımsız* ve *eşit* olacaklardır (83).

Devletler Arası Hukuk'u, Devletlerin müsterek hukuk şuurlarının yaratabileceğini söyleyen Von LİZST de, siyasi gavelerin elde edilmesi için kullanılan Avrupa-Muvazenesi, meşruiyet Prensibi gibi Milliyetler Prensibi'nin de, Devletler Hukuku'nun temeli, kaynağı olamayacağını yazmaktadır (84).

Hattâ gene bir İtalyan olan ANZİLOTTİ diyor ki: "Bu sözlerle (Milliyetler Prensibi ile) ideal bir adalet prensibi teyit olunmak isteniyorsa bu bu usulün meşruiyetine karşı hiçbir veçhile itiraz edilemez; fakat aynı fikrin, herhangi bir şekilde, mevzu hukuka nakledilmesine çalışıldığı andan itibaren, meşruiyet te ortadan kalkar. Devletler Hukuku süjeleri milletler değil fakat Devletlerdir; çünkü mer'î kaideler onlara değil bunlara müteveccihdir; keza bir Devletin millî bir esasa istinat edin etmemesi kevfiyeti de tamamyle önemsizdir. Hattâ merkezi imparatorluklara tabi milletlerin tanınması denilen mesele de, sözü geçen Devletlerin (İtilâf Devletleri) lerin ileride kurulması maksadına müteveccih olmakla beraber, hakikatta

(80) DESPANGET, age, s. 138.

(81) M. AKBAY, age, s. 200.

(82) LE FUR, age, ss. 115, 116

(83) BONFİLS, age, s. 8; - Aynı fikir için Bk. Z. M. ALSAN, age, s. 157; - M. ETHEM, age, s. 50.

(84) Von LİZST, "Le Droit International", Fransızca terc. G. GİDEL, Paris, 1927, s. 14; - Aynı düşüncede olan Von BLUMERINQ için Bk. NİPPOLD, age, s. 39.

manen teshil eylemeği deruhde ettikleri millî esasa müstenit yeni Devlet-bir takım hukuki-siyasi veya askerî mahiyette dahilî tedbirler ifade etmekte idi" (85).

2 — *Devlet bizatihi kıymettir: Devletin birliği ve bölünmezliği.*

Miliyetler Prensibi tatbik edilmek istendiği takdirde, başka bir prensiple de karşılaşır: Devletin bütünlüğü ve bölünmezliği, yani *statu quo* (86). Burada dinamik bir mesele statik bir mesele ile birleşmektedir (87). *Statu quo* prensibi, Devlet içindeki millî topluluklara mahdut, âdeta tâli bir kıymet atfeder. Asıl siyasi vâkıa, millî topluluk değil, fakat Devlet'tir. Muayyen bir insicam temin etmiş olan Devletler vardır; devletler arası topluluk Devlet şeklinde tecelli eden bu siyasi teşkilâtta feragat edemez; böyle olduğuna göre, Devletlere, mevcut arazi ve ahali istatüleri ile, saygı göstermek gerekir. Eğer, Devletle millî topluluk arasında bir uyumsuzluk görünürse, Devletin tarafını tutmak icap eder; çünkü Devlet basit, faydalı bir vâkıadır, millî topluluk ise mevcut bir realiteden ziyade müphem bir ümid ifade eder (88).

Esasen, milletlerin hakları sözü, aynı zamanda Devletlerin hayatî birliğini idame ettirme hakkını da anlatır. (89). Zaten Devletler de, teşekkül etmiş olan bütünlüklerini, bu haklarına dayanarak korumuş ve müdafaa etmişlerdir (90). "Mukavemetlerinin sırrını sadece tabîî birliklerine aramak doğru değildir. Vakıa o da her muntazam ve istikrarlı nizama has olan adalet kuvvetine dayanır. Fakat aynı zamanda bir manevî kıymet olarak da belirir. Medeniyet ve Adalet yolundaki hizmetleri, müesseselerinin mükemmelliği Devletin kendi kendini haklı gösteren belgeleridir. Ayrıca Devlet bir alışma bağı ile de mevkiini sağlamlaştırmış bulunmaktadır; bu bağ uzun bir müşterek hayatın eseri olan yakınlaşmanın mahsulüdür. Tabîî mazide kazanmış olduğu şan ve şeref - ki ona dinî denebilecek bir kudsiyet verirler - dahi ayrı bir kudret kaynağıdır (91). "İstikrarın insanların başlıca arzularından olduğunu unutmamak lâzımdır. Bu itibarla, birçok hallerde *Statu quo*'yu muhafaza icap eder. Binaenaleyh, eğer bir millet mev-

(85) ANZILOTTI, age, ss. 97-98.

(85) Bu prensip, Milletler Cemiyeti Misakının 10 ncu maddesi ile müspet hukuka da girmiştir.

(87) REDSLOB, R. C. D. İ., age, s. 25.

(88) DESPANGNET, age, s. 107; - GIRAUD, age, s. 25; - SCELLE, ag. "Précis...", c. II, s. 269.

(89) SCELLE, ag. "Précis...", c. II, s. 269.

(90) REDSLOB, R. C. A. A. İ., age, ss. 25-26.

(91) REDSLOB, *Les Principes du Droit des Gens.*, age, s. 290.

cut bir Devletin bünyesine dahil bulunuyorsa, o millete siyasi bağımsızlık tanımadan önce, aynı Devlete mensup milletlerin haklarını ve meşru menfaatlarının nazarı itibara alınması ve böyle bir parçalanmanın diğer Devletlerde ve devletlerarası camia üzerinde husule getireceği tepkilerin hesabına katılması gerekir. Milliyetler Prensibi, unutmamak lâzımdır ki, bir tabii hukuk prensibidir. Halbuki, mevcut nizam müspet hukuktur. Milliyetler Prensibinin tatbiki bazen anarşiye münceş olur. Şüphesiz sadece müspet hukuka riayet etmek, bazen, adaleti ihmal etmeğe ve lüzumsuz taz-yiklere yol açar. Ancak, buna mukabil yalnız adalet idealine rağbet edip hakikati büsbütün ihmal etmek beşeriyetin hayatına kastetmek olur. O halde *Rebus sic stantibus* kaidesi ile tesbit edilecek müddet zarfında, yani mevcut şartlar değişmedikçe, *Pacta sunt servanda* kaidesine riayet etmek gerekir” (92).

GİRAUD, bu doktrinde iki hata görmektedir: Bir kere, meseleyi bu türlü anlayış, içtimai ve manevi bir hadise olarak - siyasi bir hadise olan Devlet kadar - önem verilmesi gereken millî topluluğun kıymetini azaltmak oluyor. Milletsiz vatan “Hukuki bir vatan” olacak ve bir Ana’dan ziyade bir üvey-ana çehresini taşıyacaktır. Almanya, Posenli Polonyalıların, Avusturya İmparatorluğu Macarların, Çeklerin, İtlyanların, Osmanlı İmparatorluğu da Balkan milletlerinin vatani olduğu gibi.

Sonra, bu anlayış tarzı, Prensibin icaplarını izam ediyor, ve onu her Devlet için yıkıcı bir düşman-fikir, bir anarşi âleti olarak görüyor. Eğer Prensip yıkıyorsa, bu, daha sağlam temeller üzerinde kurmak, Devletleri - ve dolayısıyla devletlerarası münasebetleri - kemiren hastalığı yenmek içindir. Bu da, Devletin yapısını değiştirmekle - meselâ merkeziyetçi bir anayasadan federatif bir anayasaya geçerek - , arazi değişikliği yapmadan da mümkündür (93).

3 — Prensip harbler doğuracaktır.

Bazı yazarlar da Milliyetler Prensibi’nin harblere sürükliyeceği fikrinde-dirler. Yabancı bir otoriteye bağlı, baskı altında yaşayan milletler veya millî topluluklar, millî şahsiyet olduklarını hissedince harekete geçeceklerdir; dışardan da teşvik görecekler ve nihayet bu vaziyetten kurtulmanın tek çaresini harbte bulacaklardır. Von MARTENES şöyle yazıyor (94): “Bu Prensib, XIX uncu yüzyıl boyunca, doğması mümkün anlaşmazlıkları çözmek ve her millete sükûn içinde bir gelişme sağlayacak bir nizam kur-

(92) M. AKBAY, age, s. 203.

(93) GİRAUD, age, s. 26.

(94) Von MARTENS, “Völkerrecht”, 1883, s. 147 NIPPOLD’dan naklen, age, s. 38.

mak için en makul bir temel, kısaca, devletlerarası her türlü uyumsuzluklara ve arzulara bir devayı kül olarak göklere çıkarılmıştır. Milliyet fikrine karşı bütün takdir ve sempatomize rağmen, Devletlerin milliyet esasına göre kurulmalarının devletlerarası meseleler sahasında nasıl bir hukuk ve nizam teminatı olabileceğini anlayamıyoruz. Milliyetler Prensibi'nin tahakkuku, Avrupa siyasi haritasını kökten değiştirecek ve milletler arası harplere sürükleyecektir; bu, inkâr edilemez" (95).

NİPPOLD (96), BONFİLS, FAUCHİLLE (97), Von BLUMERİNQ (98) de aynı fikirdedirler. A. PAUPHİLET de, 1919 da, milliyetler mücadelelerini müşahede ettikten sonra: "Avrupa'nın bir ucundan öteki ucuna kadar, Milletler kendi hakları adına birbirlerine silâh çekiyorlar veya yakın harp tehditlerinde bulunuyorlar" diyor (99).

GİRAUD ise, aksine, Milliyetler Prensibi'nin bir barış prensibi olduğunu yazıyor. "Şüphesiz, diyor, Milliyetler Prensibi kinler yaratmış ve harbler doğurmuştur; fakat, bundan Prensibin mi sorumlu olması lâzımdır? Ne zaman bir şahıs veya bir topluluk haklarını idrak ederse, ortaya anlaşmazlık sebepleri çıkar. Eskiden şikâyet etmeden katlanılan bir haksızlığa karşı ayaklanılır. Bunun için de, esir milletlerin kurtuluşunu sağlayan harplerin sorumluluğu milliyetlerin haklarını inkâr edenlere, avlarını, ancak kaçırdıkları zaman bırakan hükümetlere racidir" (100).

LAURENT'a göre (101), Devlet "umumiyetle, kendi rızalarından ziyade hâkim bir kuvvetin bir araya getirdiği insanların tesadüfî bir birliğidir". Böyle olunca, İnsanlık, bir zor ve keyfî mukaveleler - eğer bu ad verilirse - mahsulü olan bu Devletleri, tabii bir esas olan milliyete dayanan Devletlerle değiştirmek istemekte haklıdır. Bu olunca, millî toplumlar herşeyden önce bir barış unsurudurlar.

(95) Aynı düşüncede olan PADELETTİ için Bk. BONFİLS, age, s. 3; - M. ETHEM, age, ss. 51 - 52.

(96) "Milliyetler bir barış prensibidir denildiği gibi, aynı derecede haklı olarak, Milliyetler bir harp prensibidir de denilebilir". NİPPOLD, age ss. 38, 39.

(97) "Prensibin tefsir ve tatbik ediliş şekline göre kudretsiz ve kavgacı bir sürü küçük Devletler yaratılacaktır" BONFİLS, age, s. 8.

(98) "Bugün istikamet veren prensip din değil, milliyettir; bu da barışa değil harbe götürecektir bir prensiptir" Von BLUMERİNQ, "Praxis Theorie und Codification des Völkerrecht", 1874, s. 64, (NİPPOLD'den naklen, age, s. 39).

(99) A. PAUPHİLET, "Les Dangers du Principe des Nationalités", La Paix des Peuples dergisi, 10 juin 1919, sayı 8, s. 273.

(100) GİRAUD, age, ss. 27 - 28.

(101) LAURENT, "Histoire du Droit des des Gens", 1865, c. X (NİPPOLD, age, s.38).

4 — *Prensib Tabii Hudutlar Nazariyesine uymaz.*

Milliyetler Prensibi'nin "Tabii Hudutlar" nazariyesi bakımından da kabul edilemeyeceği ileri sürülmüştür.

Tabii hudutlar, Coğrafyanın Politikaya verdiği (102) ve bütün XIX neu yüzyılı kaplıyan fikirlerden biri olmuştur (103).

Bu nazariyeye göre, tabii coğrafya Devletlerin hudutlarını çizmiş; dağlar, nehirler, denizler Devletin mülkiyet sahasını tespit etmiştir. Dolayısıyla de Devlet arazisini bu tabii ve âdil ("*Die echte Grenze*" diyor RATZEL) sınırlara kadar genişletmek hakkına maliktir (104).

Bu fikri incelersek şu netice çıkıyor: Tabii bir huduta malik olmak, her hangi bir istilâya engel olacak savunma kolaylıklarını sağlayan bir araziye sahip olmak demektir (105). Şu halde mesele hem stratejik, hem de iktisadi olarak görünmektedir. Devleti, savunma ve iktisadi bakımlardan kendi kendine yetme imkânlarına malik bir bütün olarak kurmak arzusu, Nazariyenin esasını teşkil etmektedir (106). Böy'e olunca, Milliyetler Prensibi'ni feda etmek gerekecektir. Çünkü, "Devletin sadece Milliyetlerin veya milli toplulukların arzularına göre değil, fakat aynı zamanda ve bilhassa, askerî ve coğrafî sebeplerle, fizikî coğrafyanın verdiği *Tabii Hudutlara* uygun olması sağlanmalıdır (107). Versailles Andlaşmasında, Yukarı-Silezya'nın sınırları çizilirken "ahalinin izhar ettiği arzu kadar, arazilerin coğrafî ve iktisadi durumlarını da gözönünde tutmak gerektiği" kaydedilmişti (108).

Bu şekilde hülâsa ettiğimiz Tabii Hudutlar nazariyesi, bugün bir hukuk prensibi olarak kabul edilmeyerek, onda ancak siyasî bir mahiyet görülmektedir (109). Bunun için de, hukuki bakımdan ne kadar doğru görülme de, politikacıların kafasında Tabii Hudutların bir yeri bulunduğu, devlet-adamlarının bu nazariyeye karşı bir nevi *zaafları* olduğu söylenebilir.

Gerçekte, belki nazariyenin ortaya atıldığı sırada hakikaten tabii birer

(102) S. M. GIRADIN, "*Frontières Naturelles*", *Dict. Polit.* c. II, s. 1071.

(103) J. ANCEL, *age*, s. 41.

(104) ANCEL, *age*, ss. 14, 60-61, 64, 75-82; - GIRARDIN, *age*, s. 1071; - GIRAUD, *age*, s. 22; - BONFÎLS, *age*, s. 243; - DESPAGNET, *age*, s. 138.

(105) REDSLOB, R. C. A. D. İ., *age*, ss. 26-34, bilhassa 27.

(106) SCALLE, *Ag. "Précis."*, c. II, ss. 27-272; - RENSLOB, R. C. A. D. İ., *age*, s. 31; - GIRAUD, *age*, s. 22.

(107) E. HALEVY, "*Le Problème des Nationalités*", *Revue de Métaphysique et de Morale*, janvier 1939, ss. 148-149.

(108) Bk. Versailles Andlaşması, md. 88 e ek 5. paragraf.

(109) JOHANNET, *age*, s. 280; - LAVERGNE, *age*, s. 47; - A. REŞİT, *age*, s. 266; - BONFÎLS, *age*, s. 243; - ANCEL, *age*, ss. 81, 82; - *Ag. COMPTE-RENDU*, s. 51; - DESPAGNET, *age*, s. 139.

hudut olan dağlar, denizler, nehirler, bugünkü tekniğin ve bilhassa sivil ve askerî sahada havacılığın gelişmeleri karşısında bu vasıflarını kaybetmişlerdir. Bugün tabii hudutlar milletleri birleştirmektedirler (110).

Bu nazariyenin söylenmiyen esası, emperyalizmin müdafaa ve tecavüz silâhı olmasıdır (111). Bu müphem terimi her Devlet kendi politikasının icaplarına göre tefsir etmekte gecikmiyecektir (112). Dolayısıyla bir Devletin kendisi için tabii hududuna dahil gördüğü araziye istilâ ve ilhak etmek haklı bir dâva telâkki edilecektir (113). Esasen, Tabii Hudutlar nazariyesine dayanıp ta, malik olduğu araziye ve sınırları küçültmek ve daralmak istiyen hiçbir Devlet görülmemiştir; her Devlet, daima hâkimiyetini genişletmek için, tabii hudutlarını inceler ve onları daima mevcut sınırlarının berisine değil fakat ötesine koyar (114). "Lebens-raum"un ne olduğu ve ne yaptığı hatırlardadır.

5 — Prensip tarihî haklara muhaliftir.

Tabii Hudutlar nazariyesini ekseriya "Tarihî Haklar"la tamamlanır. Bir kere coğrafî bir hak ileri sürülünce, tarihî hak derhal imdadına yetişir: Devlet, tarih içinde işgal ettiği yerleri, ahalinin fikrini ve rızasını almadan, istemek ve elde etmek hakkını haizdir. Bu kolay bir yoldur; çünkü "Tarih her istenilen şeyi haklı çıkarır; çünkü her şeyi ihtiva etmektedir, herşey hakkında misaller vermektedir" (115).

GİRAUD'ya göre, bu Tarihî Hak nazariyesi esassızdır. Bununla, birbirine zıt iddialar bir neticeye bağlanamaz. Geymişte, iki veya daha çok Devlet, aynı araziye işgal etmişlerse hepsi birden tarihî haklarını ileri sürebileceklerdir (116). Bundan, ciddî olmayan neticeler çıkabilir: Tarihin muhtelif zamanlarında kurulmuş imparatorluklar aynı harita üzerinde gösterilirse, belki bütün milletlerin tarihî haklarına dayanarak meşru bir şekilde ve aynı zamanda talep etmeğe hakları olmayan bir karış toprak kalmaz.

(110) GİRARDİN, age, c. I, s. 1072; -E. CARR, age, ss. 66, 67, 68; -ANCEL, age, s. 30; -SCELLE, Ag. "Précis.", c. II, s. 76.

(111) JOHANNET, age, s. 288; -P. HENRY, age, s; 39; -BONFİLS, age, s. 319.

(112) DESPAGNET, age, s. 139.

(113) ANCEL, age, s. 16. Geopolitiğin bânisi Ratzel, harbi "hudutları başkasının arazişinde dolaştırmaktan ibaret" görmektedir. *Ibid.*, s. 75.

(114) A. PAUPHİLET, age, s. 275; -GİRARDİN, age, c. I, s. 1071.

(115) P. VALERY, age, s. 64.

(116) "Bu tarihî haklara dayanarak ki Balkan milletleri ölçsüz taleplerde bulunmaktadırlar: Yunanlılar, Bulgarlar, Sırlar, komşularının zararına olarak, fakat meşru bir şekilde kurulmuş olacağını iddia ettikleri bir Büyük-Yunanistan, Büyük-Bulgaristan, Büyük-Sırbistan hayalini anarlar". GİRAUD, age, s. 23.

Bugün için artık tarihî hak yoktur (117). Hattâ hiçbir zaman da mevcut olamayacağı fikrinde bulunan müellifler vardır (118). Eğer, bahis mevzuu arazi üzerinde yaşayan ahali aksini düşünür ve isterse ileri sürülecek hiçbir tarihî hak olamaz. "Tarihî hak biraz hatıra hakkında, ölümlerin hakına benzer gibidir. Ölümlerin ise hürriyetlerini kazanmağa ihtiyaçları yoktur. Yalnız canlılar bahis mevzuudur; siyasî topluluklar sadece canlılar için mevcuttur" (119).

VALERY diyor ki: "Dünyanın bugünkü durumunda, insanın ve milletlerin kendilerini Tarih'e kaptırmalarından doğacak tehlike, hiçbir zaman bugünkü kadar büyük olmamıştır. Tarihin hususiyetleri malûmdur: Hayal kurdurur, milletleri sarhoş eder, onlarda yanlış hatıralar yaratır, insiyaklarını izam eder, eski yaraları devam ettirir, onları büyüklük veya cebir ve baskı hezeyanına sürükler ve milletleri acı, kibirli, tahammül edilmez bir hale sokar" (120). Tarihî ve coğrafî haklar, emperyalist emeller güden Devletlere bahane ve bir araziye talep eden politikacılara delil hazinesi temin ederlerse de, ciddî ve dürüst bir tenkide dayanamazlar (121).

6 — *Prensip Devletler Muvazenesine aykırıdır.*

Milliyetler Prensibi'nin Avrupa Muvazenesine ve daha umumî olarak Muvazene Prensibi'ne aykırı olduğu iddia edilmiş ve arazi mübadelelerinde hâkim olması gereken Prensip olarak ta Muvazene Prensibi gösterilmiştir. Aynı büyüklük veya kuvveteki Devletlerin temin ettiği muvazeneği parçalayarak bozmak hatalı olacaktır. Dolayısıyla böyle bir hataya yol açacak bir prensibin kabul edilmemesi lâzımdır.

Muvazene Prensibi'nin ne olduğunu hatırlatalım.

Vestfalya Andlaşmalarından itibaren (122) politikaya az çok tesir eden bu Prensip ilk defa İspanya ile İngiltere arasındaki Utrecht Andlaşmasında açıkça ifade edilmiştir (123). Viyana Kongresi sistemi ile tam tatbik mev-

(117) JOHANNET, age, s. 286.

(118) LAVERGNE, age, s. 56.

(119) GIRAUD, age, s. 24.

(120) P. VALERY, age, ss. 64, 63.

(121) GIRAUD, age, s. 22.

(122) Z. M. ALSAN, age, ss. 51, 380; - NIPPOLD, age, s. 25; - LANGE, s. 221; - SEFERİADES, age, s. 253.

(123) NIPPOLD, age, s. 25. - "Vakıa bu fikir (Muvazene Prensibi) tatbikat bakımından da düşünülürse Vestfalya Muahedesi ile meydana çıkmış değildir. Daha 15 nci asırda ve belki de ondan evvel bile bu fikrin Devletlerin karşılıklı münasebetlerinde rol oynadığı görülür. Fransa Kırallığı I nci Fransuva'nın Şarlken'e karşı müslüman olan Osmanlı İmparatorluğu ile ittifak yapmak teşebbüsünde bulunması bu fikrin bir tatbikidir" Z. M. ALSAN age, s. 51

kiine konan Prensip (124), sonra, bütün XIX uncu yüzyılda Devletlerin hareket tarzı olarak kalmıştır (125). Hemen hemen bütün barış andlaşmalarına ve resmî demeçlere nâzımlık etmiştir (126).

Muvazene Prensibi ile, zayıfların birleşmeleri sayesinde kuvvetlilerin ihtiraslarına karşı bir teminat bulunmak istenmiştir. "Her Devletin, başlı başına Avrupa'nın diğer bütün Devletlerinden daha kuvvetli olacak bir Devletin teşekkülünden azim bir endişeye düşmesi hissi selimin icabı olan bir hakkattır. Kuvvetlerin bir nevi muvazenesi, harbin neticesini mütecaviz Devlet için daha müphem kıldığı cihetle, sulhün müdafaasında kuvvetli bir âmil olacaktır" (127). Dolayısıyla küçük millî Devletler yaratacak Milliyetler Prensibi, Muvazene Prensibi bakımından kabule şayan değildir.

GİRAUD'ya göre, Muvazene Prensibi'ni haddinden fazla övmek yerinde bir hareket sayılmaz (128). Tarih, bu Prensibin iddia ettiği muvazene-yi sağhyamadığını, devamlı barışın bu Prensibe dayanarak idame ettirilemediğini göstermektedir (129). Hem bu barış, bir kapının, iki rakibin baskısı ile, hareketsiz durmasına benzer. Her ikisi de, daha önceleri, bu muvaze-

(124) "Devletler arasında kuvvetlerin âdil bir dağılımına dayanan, sağlam bir barış..."

30 Mayıs 1814 Barış Andlaşmasının başlangıcından. NIPPOLD, age, s. 25.

(125) *Ibid.*, s. 25; - LE FUR, age, s. 27.

(126) Birkaç misal:

— 1807, BARTENSTEIN Andlaşması (Rusya ile Prusya arasında), md. II: "... bir Devletin, bütün muvazene-yi alt-üst ederek, diğer Devletlerin zararına, git-gide artan bir şekilde büyümesine (âkit Devletler) göz yumamazlar".

— 1813, TOEPLITZ Andlaşması (Rusya ile Avusturya arasında),: "... gelecek barışı âdil bir muvazenenin kurulması ile sağlamak ve Avrupa'nın felâketlerine son vermek için..."

— 1814 te Fransız büyük elçisi Metternich'e yazıyor: "Kongre'nin çalışmalarının son neticesi gerçek ve devamlı bir muvazene kurmaktır".

— 1831 Belçika meselesi için "âdil bir muvazene" isteniyor.

— 1840 Mısır meselesinde "Devletler arasındaki muvazene-yi bozmamak için" protesto ediliyor.

— 1840, Türkiye'nin mevcut olması "Avrupa muvazenesinin esaslı bir unsurudur". 1865 te aynı görüş ilân ediliyor.

— 1860, İngiltere, muvazene-yi ileri sürerek Savua ile Nis'in ilhakını protesto ediyor.

— 1866, Thiers, muvazene prensibi adına harb aleyhinde bulunuyor.

— 1878, Kalnoky, Berlin Aandlaşmasının "Balkan Devletleri arasında bir nevi muvazene kurmak gayesi güttüğüne" işaret ediyor.

— 1897, Muvazene adına Giri'e müdahale ediliyor.

LANGE, age, s. 217; - GUETZEVITCH, age, ss. 392, 408-409; - NIPPOLD, age, s. 26. Z. M. ALSAN, age, ss. 51-52.

(127) LE FUR, age, ss. 27-28.

(128) GİRAUD, age, 21.

(129) Barcia TRELLES, "Franciscode Vittoria et l'Ecole Moderne de Droit International". R. C. A. D. I., 1927, c. II, s. 141; - LANGE, age, s. 261; - NIPPOLD, age, s. 26.

nenin kendi lehlerine bozulmasını istemiştir; buna imkân bulamayınca rakipler lehine bozulmasına da müsaade etmemek gayesini gütmektedirler (130). Fakat, bu muvazene unsurlarında en küçük bir değişiklik esası bir bozgun tevhit eder (131). Bundan başka, Prensip son derece müphemdir: Avrupa Muvazenesi fikrinin mahiyeti daima belirsiz kalmıştır (132). Muvazene bir Devlet tarafından bozulunca diğer Devletler yeni duruma göre muvazeneyi sağlamak için harekete geçeceklerdir; ve bu hareketlerinde her türlü hukuk fikrinden ziyade, Devlet menfaatlerine itaat edeceklerdir: Polonya'nın 1772, 1793, 1795 taksimleri bunun en iyi misalidir (133). Muvazene Prensibi, hakikatte, Devletler Hukuku'nun bir prensibi sayılamaz, hattâ bir hukuk prensibi bile değildir; belki de, Devletler Hukuku'ndan mahrum bird evirdeki siyaset anlayışının meşru saydığı yollardan biri, fakat kısır ve daima sukutu hayale mahkûm bir yol olarak telâki edilebilir.

7 — *Nasyonal-Sosyalist hukuk anlayışı ve Milliyetler Prensibi.*

Büyük bir milletin tarihinde karanlık bir devreyi teşkil eden ve İnsanlığa onarılmaz acılar veren Nasyonal-Sosyalizm, Devletler Afası Hukuk anlayışı bakımından Milliyetler Prensibi ile ilgilidir.

Nasyonal-Sosyalist hukuk görüşü, her sahada tek âmîl olarak ileri sürülen *ırkçı* görüş bütünüdür. Bu ırkçı anlayışa göre, sosyal hayatın her hâdisesi gibi, hukukun da menşei bir ırkî birim (ünite) olarak kabul edilen halkın kendisine has hukukî şuurundadır (134); ve bütün hukukun temeli *volk*'tur (135). Filhakika naziler cihanşümül bir hukuk kurmayı düşünmemişlerdi (136). Onlar, prensiplerinin büyük-küçük bütün milletlere tatbik edildikleri vakit ne netice vereceğiyle meşgul olmazlar. Diğer Devletler de kendilerine göre bir felsefe ve bir Devletler Hukuku anlayışı kabul ettikleri takdirde, Avrupa'nın ne hale geleceğini düşünmezler. Bu

(130) NIPPOLD, age, s. 27; - GIRAUD, age, s. 21.

(131) LANGE, age, s. 217.

(132) NIPPOLD, age, s. 27.

(133) LE FUR, age s. 28. Z. M. ALSAN, age, s. 52. - Bu ilk taksim sırasında Avusturya İmparatoriçesi bulunan Mari Terez,: "Yüzümün kızardığını hissediyorum" diyordu. Fakat, bununla beraber, "hisseler tamamen eşit" olmak şartıyla bu taksime razı oldu. Çünkü bu sırada Avusturyanın politikası, kıtaya hâkim olmak değil, Avrupa muvazenesini muhafaza etmektir. J. DROZ, age, s. 25

(134) E. BRISTLER, "La Doctrine National-Socialiste du Droit des Gens", *Revue Internationale de la Théorie du Droit*, Paris, 1938, No. 2, s. 117.

(135) M. COT, "La Conception Hitlerienne du Droit", Paris, 1938, s. 26

(136) N. GÜRKE, "Der Stand des Völkerrechtswissenschaft", 1937, ss. 69, 78, 82; (COT'tan naklen, age, s. 266)

görüşlerinin neticesi olarak, zamanımızın bütün milletlere ve Devletlere eşitlik tanıyan Devletler Hukukunu reddetmişlerdi (137).

Nasyonal-Sosyalist hukukçular, nordik veya ari volk'u, diğer ırkların ve milletlerin üstünde tutarlar. Milliyetler Prensibinin emperyalizm şeklini alan ifadesini ileri sürerek "Ein Volk, ein Stat" dedikleri zaman, yalnız kendilerini kastetmektedirler (138). Onlara göre, seçilmiş milletler plat-formundaki Devletler arasında eşitlik olacak, onun dışındakilere hiç bir hak verilmeyecektir (139). Üstün ırklar, bilhassa, "nordik ırk" aşağı ırklara mensup milletlere iradelerini kabul ettirmek ve onların arazilerine, onların arzularına rağmen, yerleşmek haklarına malik olacaklardır (140). Çünkü, Rosenberg'in sözleriyle, "Hukuk, sadece ari insanların âdil ve haklı bulduklarıdır" (141). Dolayısıyla Milliyetler Prensibi, Alman ırkının birleşmesi için ve Almanya'nın yayılmasını sağlayacak şekilde anlaşıldığı takdirde kabul edilebilir; onun dışında, "aşağı ırklar" için, ve bu ırklara mensup milletler için bağımsızlık bahis mevzuu olamaz.

"Efendi ırk 'dinamik' tir, ihtiyaçları nispetinde hayat sahasını genişletmesini istiyebilir, ve tabii bu dinamizm daima bir tek istikamette inkişaf eder, diğer hiçbir halk bunu kendisine karşı serdedemez" (142).

Biricik temelini ırk'ın teşkil ettiği nasyonal-sosyalist Devletler Hukuku anlayışı, Milliyetler Prensibi bakımından olduğu gibi hiçbir hukuk fikri bakımından da kabul edilemez (143). Esasen ilim bu sistemin dayanağını da çekip atmıştır. Mahiyeti üzerinde anlaşmaya varılamamış, tasrih edilememiş olan (144) ırk'a sosyol ilimler bakımından kıymet verilmemektedir (145). HUXLEY: "Politika ihtiraslarını, iktisadî emelleri, içtimai kınları,

(137) Le FUR, "XVII. Asırdanberi Tabii Hukuk Nazariyesi ve Modern Doktrin", terc. N. ERİM, T. H. K. yayını, 1940, s. XI; - COT, age, s. 267; - BRISTLER, age, s. 119

(138) W. JONES, "La Conception Nazie du Droit", Collection Oxfard, Londres, 1940, s. 24.

(139) Z. M.

vbgküjshrdlumföpyvbgküjçzğşx

E. VERMEİL, age, s. 27.

(140) JONES, age, ss. 25, 27; - COT, age, s. 269; - VERMEİL, age, s. 26

(141) COT, age, s. 270

(142) LE FUR, "XVII. Asırdanberi...", age, s. X.

(143) LE FUR, "D. U. H.", age, s. 1141

(144) E. BARKER. "L'Angleterre et les Anglais", Oxford University Press, 1945, s. 14;

- J. HUXLEY, age, s. 10; - W. PETERS, "Irk Psikolojisinin Bugünkü Durumu", terc. M. TURHAN, İstanbul, 1944, s. 62

(145) HUXLEY, age, ss. 11, 32; - M. Ş. BAŞOĞLU, "Irk Psikolojisi", İstanbul, 1943, s. 121; - D. von HILDEBRAND, "Le Mythe des Races", Archives de Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique, Paris, 1937, No. 3-4, s. 140; - M. AKBAY, age, s. 197; - Hattâ KEYSERLING, "Sur l'Art de la Vie", Paris, 1936, s. 110

sınıf gazezlerini haklı göstermek için geniş bir *sahte-ibilim* (pseudi-science) meydana getiri'erek adına Irk Biolojisi dendiğini" söylüyor (146). Saf ırk olmadığı gibi (147), ilmî olmak şartıyla, hiçbir ırka diğerinden üstün olduğu atfedilemez. Müspet ilim görüşüne aykırı olan ırk, bir peşin-inanış (préjugé) (148), bir mamûl-ırk (race fabriquée) mefhumuna itikat, bir "mythe"-tir (149). "Irkların Devletler Hukuku'nda rol oynadığı veya oynaması lâzım geldiği de doğru değildir. Ve herhangi bir bakımdan ırklar Devletler Hukuku'nu ilgilendiren bir mevzu olmadığına göre, bu Hukuka süje de teşkil etmezler. Zaten ırkların birbirine karışması Devletleri, milletleri muayyen bir ırka irca etmek imkânını ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Hususi ile Avrupa gibi bütün ırkların, milliyetlerin asırlardan beri birbirlerine karıştıkları bir kıt'ada ırk kriteriyomunu gerçek bir vasıf olarak telâkki etmek, realitelere aykırı bir hareket olur... Nasyonal-sosyalistlerin ırk üstünlüğü iddiaları onların gerek iç gerek dış politikalarındaki hedeflere vasıl olmak için kullandıkları esaslardan biri olmuştur" (150).

Bütün bu açıklamalardan şu netice çıkarılabilir: Milletlere ve onların teşkil ettikleri veya edecekleri Devletlere eşit hak tanımayan ve bir milletin diğerlerini istismar etmesini temize çıkarmak için ortaya atılmış, ırka-dayanan görüşler, antropoloji ve coğrafya için daha çok zaman çalışılmak istiyen bir konudur (151); politika için de emperyalist bahanelerden ve harpçi arzuların maskelenmesinden ibarettir. Böyle bir zihniyet Devletler Hukuku'na esas, temel olamaz (152).

Buraya kadar, Milliyetler meselesinin sebeplerini, tarihî gelişmesini, "Milliyetler Prensibi" şeklinde ifade edilmesini, "National self-determination" halini alışını, Prensib'in Doktrinde incelenmesini gördük. Doktrinde,

(146) HUXLEY and HADDON, "*We Europeans*", s. 7 (BAŞOĞLU'ndan naklen, age, s. 127.)

(147) HUXLEY, "*Race...*", age, s. 26; - BAŞOĞLU, age; ss. 53, 108; - PETERS, age, s. 14; - CORNEJO, "*Sociologie Générale*", Paris, 1930, ss. 330, 343, 365; - SEIGNOBOS, age, c, I, ss. 12, 17

(148) HOBZA, "*Questions Internationales Concernant les Religions*", R. C. A. D. I., 1924, c. V, s. 491.

(149) HUXLEY, "*Race...*", age, s. 31; - COT, age, s. 275; - KEYSERLING, age, s. 110; - BAYRAMOĞLU, ag. *Siyasî İlimler Dergisi*, 1940, sayı 107, s. 575.

(150) Z. M. ALSAN, age, ss. 154, 393; - bu konuda Bk. Julian HUXLEY, "*L'Homme, cet être unique*" Neuchâtel, 1947, ss. 137 vd; *Le concept de race à la lumière de la génétique moderne*, bahsi, bilhassa ss. 144, 145, 146, 147 ve 148.

(151) W. PETERS, age, s. 62; - F. SABRİ, "*Umumi Coğrafya Dersleri*", İstanbul, 1933, 2. tabı, ss. 357-358.

(152) Z. M. ALSAN age, s. 154

Prensip hakkında ne düşünülürse düşünölsün, ortada bir *milliyetler meselesi* olduğu ve bu meselenin politikaya, dolayısı ile Devletlerin münasebetlerine ve dünya barışına tesir ettiği âşikârdır. Gelecek ve sonuncu yazımızda, meselenin halli için gerek diplomatik yollarla, gerekse müspet Devletler Hukuku bakımından tatbik edilmiş veya edilebilecek usülleri gözden geçireceğiz.

(Devamı var.)